

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๓๙ ตอนที่ ๓๘๑ – ๓๙๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๓๘๑

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้น อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า จักขุนทรีย์อันบุคคลแทงด้วยหลาวเหล็กอันร้อน ไฟติดลูกไฟลงแล้ว จงงดไว้ก่อน ฉะนั้น เราจะทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า จักขุไม่เที่ยง รูปไม่เที่ยง จักขุวิญญานไม่เที่ยง จักขุสัมผัสไม่เที่ยง แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะ จักขุสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง

จะเห็นได้ว่าไม่พ้นไปจากสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แล้วแต่ว่า ขณะนี้สติจะ ระลึกรู้ที่จักขุ หรือรูป หรือจักขุวิญญาน หรือจักขุสัมผัส หรือแม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง

ข้อความต่อไป เป็นโสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ และเรื่องของ มโนวิญญานที่ไม่เที่ยง มโนสัมผัสไม่เที่ยง สุขเวทนาไม่เที่ยง ทุกขเวทนา หรือออกทุกขม- สุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยก็ไม่เที่ยง

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ ในจักขุ แม้ในรูป แม้ในจักขุวิญญาน แม้ในจักขุสัมผัส แม้ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย

ข้อความต่อไป จนถึงทางมโนทวาร

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เกิดอะไรขึ้น ถ้าท่านพิจารณาอย่างนี้เนือง ๆ บ่อย ๆ แต่ ต้องเป็นความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมจริง ๆ

อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้

ไม่พ้นจากทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

เมื่อเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในจักขุ แม้ในรูป แม้ในจักขุวิญญาณ แม้ในจักขุสัมผัส แม้ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา

เป็นปกติธรรมดาจริง ๆ แต่ไม่ใช่ว่าจะไม่มีประโยชน์อะไรในการที่จะระลึก

สำหรับคำถามข้อ ๒ ในเรื่องของเวทนา จะขอกล่าวถึงข้อความทั้งในพระไตรปิฎกและในอรรถกถาให้เห็นว่า การที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้น จะต้องเป็นการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดปรากฏตามปกติเอง

ใน **อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ นิทานสูตร** เป็นเรื่องเกี่ยวกับกรรม ซึ่งข้อความใน **มโนรธปุรณิ อรรถกถา** มีว่า

ก็ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา ได้มีอุบาสกคนหนึ่ง ชื่อว่ามหาตคาละ เขาทำการสหายอายุอาการ ๓๒ เพื่อประโยชน์แก่โสดาปัตติผล เป็นเวลาถึง ๓๐ ปี ถึงแล้วซึ่งความเห็นวิปลาสขึ้นว่า เขาไม่อาจแล้วเพื่อจักทำแม้สักว่าโอภาสให้บังเกิดขึ้น พระพุทธศาสนาคงจะเป็นศาสนาที่ไม่นำสัตว์ออกจากทุกข์ได้ ทำกาลกิริยาแล้วจึงเกิดเป็นจระเขี้ยว ๙ อุสกะ ในแม่น้ำคงคา

ถ้าใครมีความเห็นอย่างนี้ว่า มีประโยชน์อะไรกับการที่สติจะระลึกรู้ลักษณะของโณภูมัพพะ เย็น ร้อน อ่อน แข็งที่ปรากฏที่กาย หรือว่าสุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง ดูเป็นของธรรมดาเสียเหลือเกิน ทั้ง ๆ ที่ได้ปฏิบัติแล้วถึง ๓๐ ปี แต่เมื่ออินทรีย์ยังไม่แก่กล้า ปัญญายังไม่สมบูรณ์ ก็ทำให้เกิดความเห็นวิปลาสขึ้นว่า พระพุทธศาสนาคงจะเป็นศาสนาที่ไม่นำสัตว์ออกจากทุกข์ได้ ถ้าเป็นอย่างนี้ ก็จะไม่พ้นจากอบายภูมิหลังจากที่สิ้นชีวิตแล้ว

เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่ท่านผู้ฟัง ถ้าท่านไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ ท่านจะให้อะไรที่ไม่ใช่การรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติเอง กรุณาชี้แจงด้วย

สำหรับเวทนา ความรู้สึกที่เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ที่สติจะต้องระลึกรู้ตามความเป็นจริง มีกล่าวไว้มากทีเดียวในพระไตรปิฎก

ใน **อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต โรหิตัสสวรรคที่ ๕ สมาธิสูตร ข้อ ๔๑**

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสมาธิภาวนา ๔ ประการ คือ

สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
อยู่เป็นสุขในปัจจุบันมีอยู่ ๑

สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
ได้เฉพาะซึ่งญาณทัสสนะมีอยู่ ๑

สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
สติสัมปชัญญะมีอยู่ ๑

สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความสิ้นอาสวะมีอยู่ ๑

สำหรับสมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่
เป็นสุขในปัจจุบันนั้น ได้แก่ การอบรมเจริญสมถภาวนา เป็นฉานจิต

สำหรับสมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
ได้เฉพาะซึ่งญาณทัสสนะ

ซึ่งคำว่า ญาณทัสสนะ ข้อความใน **อรรถกถา มโนรทปฺปรณี** อธิบายว่า

คำว่า ญาณทัสสนะปฏิลาภาย ได้แก่ ได้ทิพยจักขุ และปฐมญาณทัสสนะ

เพราะฉะนั้น คำว่า ญาณทัสสนะ ก็มีความหมายทั้งนัยของสมาธิ และนัยของ
วิปัสสนา ถ้าในของสมาธิ หมายความว่าถึงการได้ทิพยจักขุ

ข้อความใน **อรรถกถา มโนรทปฺปรณี** อธิบายสูตรนี้ไว้ว่า

จริงอยู่ อาโลกแห่งทิพยจักขุญาณ ท่านประสงค์ในที่นี้

เพราะฉะนั้น ในสมาธิภาวนา ๔ ประการ เป็นเรื่องของสมถะ ๒ ประการ และ
เป็นเรื่องของวิปัสสนา ๒ ประการ

สำหรับสมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะมีอยู่ และ สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะมีอยู่ นั่นเป็นเรื่องของการเจริญวิปัสสนา

สำหรับในพระสูตรนี้ ขอกล่าวถึงเฉพาะสมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะและเพื่อความสิ้นอาสวะ

ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะเป็นไฉน

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้แจ้งเวทนาที่เกิดขึ้น รู้แจ้งเวทนาที่ตั้งอยู่ รู้แจ้งเวทนาที่ดับไป รู้แจ้งสัญญาที่เกิดขึ้น รู้แจ้งสัญญาที่ตั้งอยู่ รู้แจ้งสัญญาที่ดับไป รู้แจ้งวิตกที่เกิดขึ้น รู้แจ้งวิตกที่ตั้งอยู่ รู้แจ้งวิตกที่ดับไป

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนานี้ อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ

จริงหรือไม่ที่ว่า ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ เพราะไม่ว่าจะเป็นเวทนาใด เกิดขึ้น ก็รู้เวทนาที่เกิดขึ้น รู้แจ้งเวทนาที่เกิดขึ้นว่า กำลังเป็นเวทนาอย่างนั้นที่กำลังปรากฏ รู้แจ้งเวทนาที่ตั้งอยู่ รู้แจ้งเวทนาที่ดับไป

ถ้าสติไม่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของความรู้สึกที่กำลังมีอยู่ในขณะนี้ แล้วเมื่อไร จะรู้แจ้งในเวทนาที่เกิดขึ้น

เวทนามีปรากฏจริง แต่เกิดแล้วดับ ๆ อย่างรวดเร็วมาก เพราะฉะนั้น ถ้าไม่เจริญสติที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นความรู้สึก ที่เป็นเวทนาแต่ละชนิด จะไม่สามารถประจักษ์แจ้งที่จะใช้คำว่า รู้แจ้งเวทนาที่เกิดขึ้นในขณะที่เกิด รู้แจ้งเวทนาที่ตั้งอยู่ในขณะที่ตั้งอยู่ รู้แจ้งเวทนาที่ดับไปในขณะที่เวทนาดับไป

เวลานี้เวทนามากำลังมี รู้แจ้งตอนไหน ตอนที่มียอยู่ แต่ยังไม่ประจักษ์ขณะที่เกิด และขณะที่ดับ ถ้าเกิดโทมนัสเวทนาขึ้น ถ้าไม่รู้ลักษณะของโทมนัสเวทนาที่เกิด ก็ไม่ชื่อว่ามีสติสัมปชัญญะ

ถ. คำว่า คีล สมาธิ ปัญญา มีคนเป็นอันมากกล่าวว่า ต้องเจริญสมาธิให้มากเสียก่อน จึงจะเกิดสติปัญญาได้ ซึ่งตอนนี้ใช้คำๆ เดียวกัน คือ การเจริญสมาธิเพื่อให้เกิดสติสัมปชัญญะ แต่ในที่นี้ อาจารย์หมายถึงเจริญสติ เมื่อเป็นเช่นนั้นเขาอาจจะอ้างว่า อาจารย์อธิบายเอาเอง พญฺชนะเขาบอกว่าเจริญสมาธิ ทำไมอาจารย์บอกว่า เทียบได้กับการเจริญสติ แต่เขากลับว่า เจริญสมาธิเพื่อให้เกิดสติสัมปชัญญะ ไม่ใช่เจริญสติเพื่อให้เกิดสติสัมปชัญญะ ก็อาจจะทำให้เกิดไขว้เขวได้

ฐ. โดยมากทุกท่านต้องการสมาธิ ความมั่นคงของจิต เวลาที่สติเกิดระลึกรู้ลักษณะของรูปทางหนึ่งทางใด เช่น กำลังรู้ลักษณะของรูปที่กำลังปรากฏทางตา จิตสงบไหม ก็สงบ และเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะด้วย ไม่ใช่เป็นไปเพื่อความสงบ โดยที่ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ท่านที่เข้าใจว่า การเจริญสติปัฏฐาน คงจะไม่มีสมาธิ หรือว่าต้องไปเจริญสมาธิอื่น ซึ่งข้อนี้ก็ได้อำนาจลักษณะของสมาธิไว้แล้ว ๔ ประการ

ถ้าเป็นสมาธิเพื่อความอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เป็นเรื่องของสมถภาวนา อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น โลภะไม่เกิด โทสะไม่เกิด เกิดไม่ได้ด้วยการข่มไว้ ระงับไว้ ด้วยการอบรมเจริญสมถภาวนา นั่นก็แยกไว้แล้วตอนหนึ่ง การอบรมเจริญสมาธิเพื่อญาณทัสสนะ นั่นก็แยกไว้แล้วว่า สำหรับทิพยจักขุ เป็นสมาธิตรงๆ เลยทีเดียว สำหรับผู้ที่ต้องการความสงบอย่างสมาธิ

แต่ความสงบ หรือสมาธิเพื่อสติสัมปชัญญะ อารมณ์ที่จะให้ไปเพื่อสติสัมปชัญญะ ก็ต้องเป็นอารมณ์ของสติสัมปชัญญะด้วย ไม่ใช่อารมณ์อื่น และไม่ใช่ว่าในขณะนั้นจะไม่มีสมาธิ แต่ไม่ใช่สมาธิของฌาน เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจความมุ่งหมายในการที่ทรงแสดงไว้ด้วยว่า เพื่อให้เห็นความต่างกัน

เพราะฉะนั้น การศึกษาธรรมนี้ ถ้าท่านเป็นผู้ที่ต้องการประโยชน์จริง ๆ ฟังเพื่อเข้าใจจริง ๆ ฟังเพื่อการประพฤติปฏิบัติถูกต้อง เพื่อการขัดเกลา เพื่อการละกิเลสจริง ๆ ท่านย่อมได้ประโยชน์มากทีเดียว แต่ถ้าท่านฟัง เพื่อที่จะให้เห็นว่า ขัดแย้งกัน

หรือเปล่า หรือว่าท่านไม่เข้าใจ ก็จะได้ประโยชน์เลย นี่เป็นโยนิโสมนสิการในการฟังธรรม ในการพิจารณาธรรม

ท่านที่อ้างว่า ต้องทำสมาธิเสียก่อน เพื่อสติสัมปชัญญะ ท่านจะทำแบบไหน ท่านจะอย่างไร ถ้าทำอย่างสมถภาวนา ก็เป็นสมาธิประเภทที่ ๑ ไม่ใช่สมาธิประเภทที่ ๓ ซึ่งเมื่อเจริญไป ๆ ผลก็คือ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน และฌานต่อ ๆ ไป ที่เป็นไปเพื่อการอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน แต่ไม่ใช่เพื่อสติสัมปชัญญะ ซึ่งเป็นการรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

เพราะฉะนั้น ถ้าจะอ้างว่า จะต้องทำสมาธิเสียก่อน ก็เป็นข้อที่ ๑ เท่านั้น คือสมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ที่จะทำให้จิตถึงขั้นปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน แต่ถ้าเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะแล้ว ในอรรถกถาก็กล่าวไว้ว่า ทราบชัดในเวทนา ในรูป ในนาม นั่นเอง

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะ เป็นไฉน

ถึงคราวที่จะดับกิเลส สิ้นอาสวะจริง ๆ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีปกติพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปในอุปทานขันธ ๕ อยู่ว่า รูปเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ เวทนาเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นดังนี้ ความดับแห่งเวทนาเป็นดังนี้ สัญญาเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งสัญญาเป็นดังนี้ ความดับแห่งสัญญาเป็นดังนี้ สังขารเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งสังขารเป็นดังนี้ ความดับแห่งสังขารเป็นดังนี้ วิญญาณเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ความดับแห่งวิญญาณเป็นดังนี้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนานี้ อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนา ๔ ประการนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อนึ่งคำต่อไปนี้ เรากล่าวแล้วในปุณณกปัญหา ในปารายนวรรค หมายถึงข้อความนี้ว่า ความหวั่นไหวไม่มีแก่บุคคลใดในโลกไหน ๆ เพราะรู้ความสูงต่ำในโลก บุคคลนั้นเป็นผู้สงบ ปราศจากควั่น คือ ความโกรธ เป็น ผู้ไม่มีความคับแค้น เป็นผู้หมดหวัง เรากล่าวว่า ข้ามชาติและชราได้แล้ว

จบสูตรที่ ๑

ถ้าท่านผู้ฟังพิจารณาข้อความที่ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีปกติพิจารณาเห็น ความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปในอุปทานขันธ์ ๕ อยู่ว่า รูปเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้น แห่งรูปเป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ เวทนาเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งเวทนา เป็นดังนี้ ความดับแห่งเวทนาเป็นดังนี้

เพียงเท่านั้นจะเห็นได้แล้วว่า เป็นการพิจารณารู้ชัดในลักษณะที่ต่างกันของ รูปธรรมและนามธรรม คือ รู้จริง ๆ ว่า รูปเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ เวทนาเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นดังนี้ ความดับ แห่งเวทนาเป็นดังนี้

แยกรู้ชัดแต่ละลักษณะจริง ๆ ในรูปแต่ละรูป ในลักษณะของเวทนาแต่ละชนิด ในลักษณะของสัญญา ไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ในลักษณะของสังขาร และในลักษณะของวิญญาณ และพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ความหวั่นไหวไม่มีแก่บุคคลใดในโลกไหน ๆ เพราะรู้ความสูงต่ำในโลก

ต้องเป็นผู้ที่รู้ในลักษณะของนามธรรม และรูปธรรมต่าง ๆ ชนิด ไม่ว่าจะเป็นสุข เวทนา หรือทุกข์เวทนา อุเบกขาเวทนา ไม่ว่าจะเป็นรูปทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายที่ประณีต หรือไม่ประณีต ที่น่ารักนรมย์ หรือที่ไม่น่ารักนรมย์ ถ้าเป็นผู้ ที่ไม่หวั่นไหว เพราะมีความรู้ในลักษณะของรูปธรรมและนามธรรม บุคคลนั้นเป็นผู้ สงบ ปราศจากควั่น คือ ความโกรธ

จะไม่ปฏิเสธว่า รูปนี้ไม่ได้ นามนั้นไม่ได้ ไม่พอใจ เดือดร้อน สติระลึกรู้ไม่ได้ สำหรับผู้ที่รู้จริงในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จะไม่หวั่นไหว และจะปราศจากควั่น คือ ความโกรธ หรือความไม่แช่มชื่นที่จะพิจารณารู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น เป็นผู้ไม่มีความคับแค้น ไม่ว่าอารมณ์ใด สูงต่ำอย่างไร จะปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ย่อมปรากฏขึ้นได้ เพราะมีเหตุปัจจัยทำให้เกิดขึ้นปรากฏ เพราะฉะนั้น สติก็ระลึกรู้ตามความเป็นจริง เป็นผู้ที่ไม่มีความคับแค้น

๓๘๒

ข้อความใน **มโนรทปฺปรณิ** อธิบายว่า

ถามว่า เวทนา ทราบชัดอย่างไรเวลาเกิดปรากฏ

อธิบายว่า ภิกษุในศาสนานี้ พิจารณารู้ลักษณะวัตถุ พิจารณารู้ลักษณะ
อารมณ์ เวทนาชื่อว่า ภิกษุนั้นรู้ชัดเกิดขึ้น รู้ชัดตั้งอยู่ รู้ชัดดับไป

ต้องเป็นสติจริง ๆ ที่ระลึกร่องลักษณะของเวทนาที่ปรากฏก่อน และจึงจะรู้ชัด
ขณะที่เกิด ขณะที่ตั้งอยู่ ขณะที่ดับไปได้

ข้อความต่อไป

รู้ชัดเกิดขึ้น รู้ชัดตั้งอยู่ รู้ชัดดับไปว่า เกิดขึ้นอย่างนี้ ตั้งอยู่อย่างนี้ แล้วดับไป
อย่างนี้ เพราะวัตถุและอารมณ์ ภิกษุนั้นพิจารณาแล้ว แม้ในสัญญา วิตกทั้งหลาย
ก็นัยนี้

ชื่อว่า ตามเห็นความเกิดขึ้น ความดับไป อุทยัพพยานุปัสสี คือ เห็นอยู่ซึ่ง
ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป

ต้องมีลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่างจริง ๆ ปรากฏ ถ้าไม่มีลักษณะปรากฏ
จะรู้ได้อย่างไรว่าเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่รู้รวม ๆ ว่า
เป็นนามธรรม รู้รวม ๆ ว่าเป็นรูปธรรม อย่างนั้นไม่สามารถประจักษ์ได้เลย เพราะเหตุ
ว่าไม่มีลักษณะที่เป็นรูปแต่ละลักษณะ ไม่มีลักษณะของนามธรรมแต่ละลักษณะให้รู้

ชื่อว่า รูปมีอยู่อย่างนี้ เห็นรูปอย่างนี้ รูปมีอยู่อย่างนี้ รูปมีประมาณเท่านี้
มีอยู่ รูปอื่นนอกจากนี้ไม่มี

เวลาที่พิจารณารู้ลักษณะของรูป รู้อย่างนี้หรือแปลว่า รูปมีอยู่อย่างนี้ ขณะนี้
อ่อนตรงไหน แข็งตรงไหน รูปมีอยู่อย่างนี้ นั่นเป็นลักษณะของรูป เป็นอาการของรูป
เห็นรูปอย่างนี้ รูปมีอยู่อย่างนี้ รูปมีประมาณเท่านี้มีอยู่ รูปอื่นนอกจากนี้ไม่มี ขณะที่

กำลังเห็นทางตา รูปอื่นนอกจากสิ่งที่กำลังปรากฏทางตามีไหม ถ้าพิจารณารู้รูปทางตาก็มีลักษณะของรูปทางตาที่กำลังปรากฏให้เห็นอยู่อย่างนี้ รูปอื่นนอกจากนี้ไม่มี ถ้าเป็นเสียงที่กำลังปรากฏทางหู ทั้งเยื่อใยอย่างอื่นหมด ไม่เอามาต่อเป็นท่อนั่ง นอน ยืน เดิน หรือว่าเป็นตัวเราที่กำลังได้ยิน มีสภาวะจริง ๆ คือ เสียง สภาพของเสียงเท่านั้นที่ปรากฏ เฉพาะเสียงเท่านั้น และสติระลึก

เห็นรูปอย่างนี้ รูปมีอยู่อย่างนี้ รูปมีประมาณเท่านี้มีอยู่ รูปอื่นนอกจากนี้ไม่มี แสดงให้เห็นว่า ต้องมีลักษณะของรูปจริง ๆ แต่ละลักษณะ และปัญญาที่รู้ชัด ก็ต้องรู้ชัดจริง ๆ ในรูปแต่ละชนิดนั้น ไม่ปนกัน ไม่รวมกัน

ข้อความต่อไปมีว่า

ชื่อว่า รูป สมุทโย ได้แก่ความเกิดขึ้นแห่งรูป

ยังรู้ละเอียดต่อไปว่า ความเกิดแห่งรูปอย่างนี้

เกาโท ท่านประสงค์ว่าดับไป

อตถกโม คือ ความตั้งอยู่ไม่ได้

นี่ในเรื่องของรูป แม้ของเวทนาก็เหมือนกัน ถ้าเป็นสุขเวทนาปรากฏ ขณะนั้นมีทุกขเวทนาอยู่ด้วยได้ไหม ไม่ได้ การที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมแต่ละชนิด ต้องเห็นว่า เวทนานั้นมีอยู่อย่างนี้ เวทนานั้นมีประมาณเท่านี้มีอยู่ เวทนาอื่นนอกจากนี้ไม่มี นามธรรมและรูปธรรมแต่ละชนิดต้องปรากฏ เวลาที่สติระลึกตามความเป็นจริงอย่างนี้

สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา สติปัฏฐานวิภังคินิทเทศ มีข้อความว่า

ธรรมทั้งหลาย พึงตามเห็นด้วยอำนาจแห่งสลักษณะ และสามัญญลักษณะ

สลักษณะ คือ ลักษณะของรูปทางตาก็อย่างหนึ่ง ลักษณะของเสียงทางหูก็อย่างหนึ่ง เป็นลักษณะของแต่ละรูปแต่ละนาม ส่วนสามัญญลักษณะของทุกรูปทุกนามที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยนั้น คือ เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ที่จะไม่ดับนั้นไม่มี

เพราะฉะนั้น ที่กล่าวว่า มีประโยชน์อะไรกับการพิจารณาเวทนาตามปกติ ธรรมดา สุขบ้าง ทุกข์บ้าง เกิดขึ้นแล้วดับไป นั่นเพราะไม่เข้าใจว่า ปัญญาจะต้องรู้ชัดในความเป็นจริงของสภาพธรรมอย่างนี้ ก็เลยเห็นว่า ไม่เป็นประโยชน์ในการที่สติจะระลึก

เรื่องของรูป ใน **สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา สติปัฏฐานวิภังคินิทเทศ** มีข้อความว่า

เมื่อภิกษุพิจารณารู้อาหารลักษณะมหาธาตุทั้งสองเหล่านี้ เตโชธาตุส่วนที่หนาย่อมปรากฏที่ท้อง วาโยธาตุที่หนาย่อมปรากฏที่จมูก

เมื่อพิจารณามหาธาตุรูปที่กายจะรู้ได้ว่า ส่วนไหนจะปรากฏตรงไหน เวลานี้ยังไม่พูดถึงโณฐัพพะที่กระทบ แต่ที่กายที่เคยยึดถือว่าเป็นกายของเรา ที่กำลังทรงอยู่ในอาการที่หนึ่ง ขณะนี้ กำลังนั่งอยู่ มีอาการของมหาธาตุรูปอะไรปรากฏบ้าง ทุกคนรู้ใช่ไหมว่า มีมหาธาตุรูป ถ้าไม่มีนั่งได้ไหม นอน ยืน เดินได้หรือเปล่า ก็ไม่มีอะไรที่จะทรงอยู่ในลักษณะที่รู้นั่ง หรือนอน หรือยืน หรือเดิน แต่ที่กายที่เคยยึดถือว่าเป็นเรา ตลอดสี่ระยะจรดเท้า ไม่พิจารณาตรงที่กระทบ มีอาการของมหาธาตุรูปอะไรปรากฏบ้าง มีไหม มี ทุกท่านเหมือนกันหรือเปล่า ไม่เหมือนกันใช่ไหม บางท่านไม่ปรากฏเลย ปรากฏเฉพาะตรงส่วนที่กระทบเท่านั้นใช่ไหม ลองคิดถึงส่วนที่เป็นหน้า มีมหาธาตุรูปลักษณะอาการอย่างไรปรากฏบ้างไหม ถ้าไม่มีการกระทบสัมผัสเลย ไม่มีใช่ไหม แต่พอมีการกระทบสัมผัส มีลักษณะอาการนั้นปรากฏ

การเจริญสติปัฏฐานนี้ ให้รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏ ไม่ใช่ให้นึกเอาว่า เป็นมหาธาตุรูปไม่ใช่เรา หรืออะไรอย่างนั้น แต่ต้องรู้ตรงลักษณะจริง ๆ ที่ปรากฏ และสำหรับผู้ที่จะระลึกถึงลักษณะที่ปรากฏที่กาย เตโชธาตุส่วนที่หนาย่อมปรากฏที่ท้อง วาโยธาตุที่หนาย่อมปรากฏที่จมูก

เมื่อภิกษุพิจารณารู้อาหาร ๔ เหล่านี้อยู่ อุปาทายรูปย่อมปรากฏ ชื่อว่า มหาธาตุพิจารณาด้วยอุปาทายรูป อุปาทายรูปพิจารณาด้วยมหาธาตุ เหมือนอย่าง

ว่า ชื่อว่าแดด กำหนดด้วยเงา เงากำหนดด้วยแดด ฉันใด มหาภูต ก็ฉันนั้นเหมือนกัน พิจารณาด้วยอุปาทยรูป อุปาทยรูปพิจารณาด้วยมหาภูตรูป

เพราะฉะนั้น การพิจารณาขั้นนี้ & ก็คือ การพิจารณารูปและอรูป आयตนะ ๑๒ ก็คือขั้นนี้ & ธาตุ ๑๘ ก็คืออายตนะ ๑๒

ถ้าได้ยินคำว่ารูปและอรูป ในการเจริญวิปัสสนา ไม่ใช่รูปฌาน อรูปฌาน แต่หมายความว่าถึงรูปธรรมและนามธรรม บางครั้งกล่าวถึงนามธรรมด้วยพยัญชนะว่าอรูป

เวลาที่พิจารณาหยาบรูป ๔ เหล่านี้ อยู่ อุปาทยรูปย่อมนปรากฏ ความเบา ความอ่อน ความควรแก่การงานของมหาภูตรูป ส่วนที่เบา ที่อ่อน ที่ควรแก่การงานปรากฏได้ เช่น ขณะที่ยกมือเคลื่อนไหวไป ความเบา ความอ่อน ความควรแก่การงานของมหาภูตรูป ส่วนที่ไหวนี้ รู้ได้จริง ๆ ว่าเป็นสภาวะที่เบา ที่อ่อน ที่ควรแก่การงาน แต่ไม่นอกเหนือไปจากมหาภูตรูปนั่นเอง เพราะฉะนั้น จึงไม่ได้แยกกัน ไม่ใช่ว่ามีลักษณะที่เบา ที่อ่อน ที่ควรแก่การงานต่างหากจากมหาภูตรูป เหมือนอย่างว่า ชื่อว่าแดด กำหนดด้วยเงา เงากำหนดด้วยแดด ฉันใด มหาภูต ก็ฉันนั้นเหมือนกัน พิจารณาด้วยอุปาทยรูป อุปาทยรูปพิจารณาด้วยมหาภูตรูป

ถ. อุปาทยรูปมีอะไรบ้าง คืออะไร

ส. อุปาทยรูป คือ รูปที่เกิดกับมหาภูตรูป หรือว่าเป็นอาการ ลักษณะของมหาภูตรูป

รูปทั้งหมดมี ๒๔ เป็นรูปใหญ่ รูปที่เป็นประธาน ๔ รูป คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม เรียกว่ามหาภูตรูป ส่วนรูปอื่นทั้งหมด ที่เกิดกับมหาภูตรูปบ้าง เป็นอาการของมหาภูตรูปบ้าง เป็นลักษณะของมหาภูตรูปบ้าง เป็นอุปาทยรูป มี ๒๔ รูป

สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา สติปัฏฐานวิภังคินิเทศ อธิบายว่า

ภิกษุย่อมพิจารณารู้นามและรูปเป็น ๒ ส่วน ด้วยสามารถขั้นนี้ आयตนะ ๑๒ เหมือนผ่าเห้งงาตาลแฝด ภิกษุนั้นพิจารณาอยู่ว่า นามรูปเกิดขึ้นเพราะไม่มีเหตุก็หาไม่ได้ เพราะไม่มีปัจจัยก็หาไม่ได้ มีเหตุมีปัจจัยเกิดขึ้น ก็อะไรเล่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยของนามรูปนั้น พิจารณาอยู่ปัจจัยแห่งนามรูปนั้นว่า นามรูปเกิดขึ้นเพราะอวิชชา ตัณหา

กรรม และอาหารเป็นปัจจัย ดังนี้แล้ว ข้ามลวงความสงสัยในกาลอันยืดยาวทั้ง ๓ ว่า แม้ในอดีต ปัจจัยทั้งหลาย และธรรมที่อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น ในอนาคต และปัจจุบัน ปัจจัยทั้งหลายด้วย ธรรมที่อาศัยปัจจัยเกิดขึ้นด้วย เลยจากนี้ไป ไม่มีสัตว์ หรือ บุคคล มีแต่กลุ่มสังขารล้วน ๆ เท่านั้น กวีวิปัสสนานี้ มีสังขารเป็นเครื่องพิจารณา รู้ชื่อว่าญาติปริณิชา คือ รู้รอบด้วยการพิจารณา

นอกจากรู้ลักษณะ ยังรู้ถึงความละเอียดที่เป็นปัจจัย ที่เป็นส่วนประกอบให้ เกิดขึ้น

ภิกษุที่กำหนดสังขารทั้งหลายแล้วอย่างนี้ ดำรงอยู่ รากฐานในศาสนาของ พระทศพล ก็ชื่อว่ายังลงแล้ว โสติคุณ นาม ได้ชื่อว่าได้ที่พึ่งแล้ว ภิกษุนั้นได้นาม ว่า จุลโสดาบัน มีคติแน่นอน

ขอกล่าวถึงเรื่องของเวทนา เพราะพระคุณเจ้าสงสัยในเรื่องของสติที่จะระลึก รู้ ลักษณะของความรู้สึกลึกที่มีเป็นปกติ ในชีวิตประจำวัน

สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา มีข้อความว่า

จริงอยู่ ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาที่เป็นสุขและทุกข์เป็นสิ่งที่ปรากฏ ในเวลาใด ความสุขเกิดขึ้น ทำให้สรีระทั้งสิ้นกระเพื่อม คลายความตึงเครียด แผ่ซึมซาบไปทั่ว สรีระ เหมือนกับเขาให้ดื่มเนยใสที่เขาชำระกรองแล้วถึง ๑๐๐ ครั้ง เหมือนกับเขาให้ ทาน้ำมันที่หุงแล้วตั้ง ๑๐๐ ครั้ง เหมือนกับดับความร่ำร้อนด้วยน้ำตั้ง ๑,๐๐๐ หม้อ ความสุขย่อมเกิดขึ้นให้เปล่งวาจาว่า สุขจริง สุขจริง

เคยสุขอย่างนี้บ้างไหม ถึงกับเปล่งวาจาอย่างนี้ไหม ถ้าจะเปล่งวาจาอย่างนี้ หรือนึกในใจไม่ออกเสียง ก็ต้องเป็นความสุขที่ซาบซ่าน ซึมซาบไปทั่วสรีระ เหมือนกับ เขาให้ดื่ม หรือเคี้ยว หรือบริโภคน้ำเนยใสที่เขาชำระกรองแล้วถึง ๑๐๐ ครั้ง เหมือนกับ เขาให้ทาน้ำมันที่หุงแล้วตั้ง ๑๐๐ ครั้ง เหมือนกับดับความร่ำร้อนด้วยน้ำตั้ง ๑,๐๐๐ หม้อ ความสุขย่อมเกิดขึ้นให้เปล่งวาจาว่า สุขจริง สุขจริง

ถ้ากำลังเจ็บปวด และมียาที่ทาแล้วรู้สึกสบายขึ้นทันที รู้สึกเหมือนอย่างนั้นไหม
สบายจริง เหมือนกับทาน้ำมันที่หุงแล้วตั้ง ๑๐๐ ครั้งทีเดียว

สำหรับทุกขเวทนาทุกท่อนก็คงรู้จักดี

ในเวลาใดความทุกข์เกิดขึ้น ทำให้ร่างกายทั้งสั่นกระเพื่อม

กระเพื่อมในที่นี้ คือ ต่างจากปกติ

แผ่ไหลไป เหมือนถูกนวดด้วยกระเบื้องร้อน เหมือนกับถูกรดด้วยโลหะแดง
เหมือนกำแหงคบเพลิงไม้ที่ใส่เข้าไปที่ต้นไม้มที่มีหญ้าแห้งในป่า ย่อมเกิดขึ้นให้รำพันว่า
ทุกข์จริง ทุกข์จริง

นี่เป็นลักษณะตรงกันข้าม แทนที่จะเป็นทาด้วยน้ำมันที่หุงแล้ว ๑๐๐ ครั้ง ก็
กลับกลายเป็นว่า เหมือนถูกนวดด้วยกระเบื้องร้อน เหมือนถูกรดด้วยโลหะแดง
เหมือนกำแหงคบเพลิงไม้ที่ใส่เข้าไปที่ต้นไม้มที่มีหญ้าแห้งในป่า

เป็นอย่างนี้หรือเปล่าเวลาทุกข์ ทุกข์กายก็ได้ ทุกข์ใจก็ได้ ขณะนั้นเป็นปัจจัยให้
ทุกขเวทนาประมาณเท่าใดเกิด ทุกขเวทนาประมาณเท่านั้นเกิด และสติจึงระลึก

ความเกิดขึ้นแห่งสุขเวทนาและทุกข์เวทนา ย่อมเป็นสิ่งปรากฏ ด้วยประการ
ฉะนี้

ส่วนอทุกขมสุขเวทนา ชี้แจงให้เห็นได้ยาก มีดมัว ไม่แจ่มแจ้ง

ซึ่งข้อความใน **สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา** มีข้อความว่า

เมื่อบุคคลถือเอาโดยนัยว่า อทุกขมสุขเวทนาเป็นอาการกลาง ๆ มัชฌัตตา-
กาลภูตา ด้วยสามารถห้ามความยินดีและยินร้าย เพราะความสุขและความทุกข์
ปราศจากไป อทุกขมสุขเวทนามีปรากฏ

ถ. มีอยู่แต่รู้ได้ยาก

สุ. มีอยู่แต่รู้ได้ยาก ดูหนังจบแล้วเป็นอย่างไร อทุกขมสุข

ข้อความต่อไป ลักษณะของอทุกขมสุขเวทนาที่รู้ยากนี้เหมือนกับอะไร

เหมือนเมื่อพรานตามเนื้อตัวที่หนีขึ้นไปบนหินในระหว่างแล้วหนีไป พบรอยที่
แผ่นหิน ส่วนนี้ คือด้านนี้ และส่วนโน้น คือด้านโน้น ถึงไม่เห็นตอนกลาง หรือสัน
หิน ก็ย่อมกำหนดโดยนัยว่า ขึ้นตรงนี้ลงตรงนี้ ขึ้นตรงนี้ลงตรงนี้ ขึ้นตรงนี้ลงตรงนี้
ไปโดยประเทศนี้ ในกลางแผ่นศิลา ฉันทิ ความเกิดขึ้นแห่งสุขเวทนา ย่อมปรากฏ
เหมือนรอยเท้าสัตว์ปรากฏในเวลาขึ้น ความเกิดขึ้นแห่งทุกข์เวทนา ย่อมปรากฏ
เหมือนรอยเท้าสัตว์ปรากฏในที่ ๆ ม่นลง

เมื่อกำหนดโดยนัยว่า อทุกข์มสุขเวทนาเป็นอาการกลาง ๆ เพราะปฏิเสธความ
ยินดียินร้าย ในเมื่อสุขและทุกข์ปราศจากไป อทุกข์มสุขเวทนามีเป็นอันปรากฏ
เช่นเดียวกับการกำหนดโดยนัยว่า เนื้อขึ้นทางด้านนี้ ลงทางด้านนี้ ตรงกลางนะมัน
ต้องเดินไปอย่างนี้ คือ เป็นอย่างนี้

นี่คือการที่จะรู้ลักษณะของอทุกข์มสุขเวทนา มีจริง ๆ ขณะนี้ ถ้าไม่ทุกข์ ก็สุข
หรือเฉย ๆ ถ้าไม่สุข ก็ทุกข์หรือเฉย ๆ ถ้าไม่เฉย ก็ทุกข์หรือสุข แต่ที่จะไม่สุข
ไม่ทุกข์ ไม่เฉย ๆ เป็นไปไม่ได้ ที่ว่าไม่ทุกข์ ไม่สุข ไม่เฉย ๆ คือ เฉย ๆ หรือเปล่า

ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่เฉย ๆ จะเป็นอย่างไร ก็ต้องเป็นสุข หรือเป็นทุกข์

ข้อความต่อไป ใน **สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา** มีว่า

ในคำว่า รู้ซึ่งสุขเวทนา เป็นต้น ยังมีต่อไปนี้ เป็นปริยายแห่งความรู้จัก
ประการหนึ่ง

ชื่อว่า ย่อมรู้ว่า เราเสวยสุขเวทนา คือ ในขณะแห่งสุขเวทนา เสวยสุขเวทนา
อยู่ ย่อมรู้ซึ่งสุขเวทนา เพราะทุกข์เวทนาไม่มีในขณะแห่งสุขเวทนา ในข้อนั้น ผู้
ย่อมรู้ชัดว่า เพราะทุกข์เวทนาที่เคยมีมาก่อน บัดนี้ไม่มี และเพราะไม่มีเวทนาอื่นจาก
สุขเวทนานี้

นี่เป็นการที่สติระลึกไว้ในลักษณะของสุขเวทนา จึงเห็นเฉพาะสุขเวทนา ในขณะ
แห่งสุขเวทนา เสวยสุขเวทนาอยู่ ย่อมรู้ซึ่งสุขเวทนา ในขณะนั้นจะรู้เวทนาอื่นไม่ได้
ในข้อนั้น ผู้ที่ย่อมรู้ชัดว่า เพราะทุกข์เวทนาที่เคยมีมาก่อน บัดนี้ไม่มี และเพราะไม่
มีเวทนาอื่นจากสุขเวทนานี้

ข้อความต่อไปมีว่า

ขึ้นชื่อว่าเวทนา จึงเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ดังที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ว่า ดูกร อัคริเวสสนะ สมัยใดเสวยสุขเวทนา สมัยนั้น ไม่เสวยทุกขเวทนา ไม่เสวยอทุกขมสุขเวทนา สมัยนั้นเสวยเวทนาที่เป็นสุขเท่านั้น ดูกร อัคริเวสสนะ สมัยใดเสวยทุกขเวทนา ฯลฯ สมัยใดเสวยอทุกขมสุขเวทนา ฯลฯ

ดูกร อัคริเวสสนะ แม้สุขเวทนาไม่เที่ยง ประดังประดัง อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น ลื่นไป เสื่อมไปเป็นธรรมดา คลายไป จางไป ดับไปเป็นธรรมดา แม้เวทนาอื่นก็เช่นเดียวกัน

ข้อความในอรรถกถาก็ดี หรือในพระไตรปิฎกก็ดี พระผู้มีพระภาคตรัสเต็ม ไม่เว้น ไม่ละไว้ เพื่อให้ผู้ฟังมนสิการ แต่คนสมัยนี้ ถ้าฟังเข้าใจสักอย่างไร อาจจะรู้สึกว่าเป็นอะไร เพราะอะไร เพราะไม่ได้มนสิการในเวทนาที่กำลังปรากฏในขณะนั้น เดียวกัน

เพราะฉะนั้น การฟังธรรมนี้ แม้ว่าจะเป็นข้อความเดียวกัน แต่ความรู้สึกของผู้ฟังต่างกัน บางท่านไม่เบื่อ พูดถึงทวารใด เตือนให้สติระลึกไว้ในขณะนั้น ทางนั้นได้หมดทุกทาง

๓๘๓

ใน **สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา** มีข้อความที่เตือนให้ท่านผู้ฟังไม่ทอดทิ้ง เพื่อ
ละความท้อแท้ที่ว่า การเจริญสติปัฏฐานนี้ช่างยาก หรือผลไม่ค่อยจะปรากฏเกิดขึ้น
อย่างรวดเร็วที่จะแทงตลอดในอริยสัจธรรมได้ดังความปรารถนาเลย

สัมโมหวิโนทนี กล่าวถึงการปรารภความเพียร ซึ่งการปรารภความเพียรครั้ง
แรก ชื่อว่า **อาร์พกธาตุ**

ความเพียรที่มีกำลังมากกว่านั้น เพราะขจัดโกศลชะ ความเกียจคร้านออกเสีย
ได้ ชื่อว่า **นิกกมธาตุ**

ความเพียรที่มีกำลังมากกว่านั้น เพราะย้ายฐานะอันยิ่ง ๆ ขึ้นไป ชื่อว่า
ปรักกมธาตุ คือ ก้าวไปข้างหน้า

เพราะฉะนั้น ความเพียรของแต่ละท่าน ต้องค่อย ๆ เป็นไปตามลำดับว่า กำลัง
ปรารภอยู่ หรือว่าก้าวออกจากอกุศล จากความเกียจคร้าน ความท้อถอยได้แล้ว
หรือว่า สามารถที่จะก้าวต่อไปข้างหน้าได้

สำหรับการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ไม่ว่าในเพศของบรรพชิต หรือในเพศของ
ฆราวาส การรู้แจ้งอริยสัจธรรม รู้ไม่ต่างกัน รู้ไม่ผิดกัน

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อัจฉราสูตร ที่ ๖

เทวดาทูลถามว่า

ป้าชฎ ชื่อว่าโมหะ อันหม่นางอัปสรประคองแล้ว อันหมู่ปีศาจสิงอยู่แล้ว
ทำไฉนถึงจะหนีไปได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ทางนั้น ชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้น ชื่อว่าไม่มีภัย รถ ชื่อว่าไม่มีเสียงดัง
ประกอบด้วยล้อ คือ ธรรม หิริเป็นฝาของรถนั้น สติเป็นเกราะกั้นของรถนั้น เรา
กล่าวธรรมมีสัมมาทิฏฐินำหน้า ว่าเป็นสารถี

ยานชนิดนี้ มีอยู่กับผู้ใด จะเป็นหญิง หรือชายก็ตาม เขาย่อมไปในสำนัก
พระนิพพานด้วยยานนี้แหละ

สารัตถปกาสินี อรรถกถา มีข้อความอธิบายว่า

เล่ากันว่า เทพบุตรนี้ บวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาค บำเพ็ญวัตรปฏิบัติ
ให้บริบูรณ์อยู่ ในเวลาบวชได้ ๕ พรรษา ออกพรรษาแล้ว ทำมาติกาทั้งสองให้
ชำนาญ เรียนเอาการงานน้อยใหญ่ แล้วศึกษากัมมัฏฐานอันเหมาะแก่จิต เป็นผู้
มีความประพฤติดีลลหุกะ เป็นไปกับความเบา เข้าไปสู่ป่าคิดว่า มัชฌิมยามใดที่
พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไว้ว่าเป็นส่วนแห่งการนอน แม้เมื่อมัชฌิมยามนั้นมาถึงเข้า
เรากลับต่อความประมาท ดังนี้แล้ว จึงยกเล็กเตียงขึ้น เป็นผู้อดอาหาร ใส่ใจถึง
กัมมัฏฐานเท่านั้น ทั้งกลางคืน และกลางวัน

ครั้งนั้น ลมเหมือนคัสตราเกิดขึ้นในภายใน บันทอนชีวิตของท่านให้สิ้นไป
ท่านทำกาละในเพราะธุระแท้ ๆ

จริงอยู่ ภิกษุรูปใดก็ตาม จงกรมอยู่ในที่จงกรมก็ดี ยืนพึงท่อนไม้ที่ผูกนวมไว้ก็
ดี เอาจีวรวางไว้บนศิระชะ นั่ง หรือนอนก็ดี ในที่สุดจงกรม แสดงธรรมอยู่บน
ธรรมาสน์ที่ตกแต่งไว้ท่ามกลางบริษัทก็ดี ทำกาลกิริยาลง ภิกษุนั้นทั้งหมด ชื่อว่า
ย่อมทำกาละในเพราะธุระ แม้เทพบุตรนี้ ทำกาละในที่จงกรม ยังไม่ถึงความสิ้น
อาสวะ เพราะตนมีอุปนิสัยยังอ่อน

จะเพียรสักเท่าไรก็ตาม แต่เมื่อเหตุยังไม่ควรแก่การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม
ก็ไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม

แม้เทพบุตรนี้ทำกาละในที่จงกรม ยังไม่ถึงความสิ้นอาสวะ เพราะตนมีอุปนิสัย
ยังอ่อน ถือเอาปฏิสนธิที่ประดุจวิมานใหญ่ในภพดาวดึงส์ ดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น
ด้วยประการฉะนี้

ความตายนี้รวดเร็วมาก เร็วยิ่งกว่าการกระพริบตา หรือเพียงแค่จะเหยียดมือ
ออก นั่นก็ยิ่งนานกว่าการจุติและปฏิสนธิ เพราะเหตุว่าขณะจิตไม่มีระหว่างคั่นเลย
ทันทีที่จุติจิตดับลง ปฏิสนธิจิตเกิดต่อทันที เพราะฉะนั้น ไม่มีอะไรที่น่ากลัว กำลังพูด

อยู่ขณะนี้ สิ้นชีวิตลงก็ได้ กำลังคิดค้างอยู่ สิ้นชีวิตลงก็ได้ กำลังลืมตาแล้วหลับตาลง สิ้นชีวิตลงก็ได้ ได้ทุกขณะที่เดียว เร็วที่สุดจนไม่น่ากลัวเลย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ความตายก็พร้อมที่จะเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และปฏิสนธิก็เกิดต่อทันที

เทพบุตรนั้นยังไม่ทราบว่าตัวจุดิก่อน ยังมีความสำคัญว่าตัวยังบวชอยู่ นางอัปสรจำนวนมากในภายในวิมาน เห็นเทพบุตรนั้นแล้วคิดว่า เทพบุตรเจ้าของวิมานมาแล้ว เราจักให้เขายินดีรับนมัย แล้วถือเอาดนตรีแวดล้อมเทพบุตรนั้น เทพบุตรยังไม่ทราบว่าตัวจุดิก่อน ยังมีความสำคัญว่าตัวยังบวชอยู่ แลดูนางอัปสรทั้งหลายมีความละอาย เหมือนภิกษุผู้ถือเอาผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เห็นมาตุคาม คือ หญิง มาเที่ยวจาริกในวิหาร ฉะนั้น สรรวมอินทรี ยืนก้มหน้าด้วยวิการ คือ อาการแปลกแห่งกายของเทพบุตรนั่นเอง เทวดาเหล่านั้นก็ทราบได้ว่า นี่คือสมณะเทพบุตร จึงกล่าวอย่างนี้ว่า

ข้าแต่เทพบุตรผู้เป็นเจ้า ธรรมดาว่า เทวโลกนี้ไม่ใช่โอกาสที่จะกระทำสมณธรรม เป็นโอกาสเสวยสมบัติ

เทพบุตรนั้นก็ยังไม่ยินยอมอย่างนั้นนั่นเอง

เทวดาทั้งหลายก็พากันถือเอาดนตรีด้วยคิดว่า เทพบุตรนี้ยังกำหนดไม่ได้ก่อน

อาจคิดว่า คงจะไม่ได้ยินข้อความ หรือว่าไม่ใส่ใจ จึงไม่รู้ จูติจากมนุษย์มาเป็นเทพบุตรแล้ว

แต่เทพบุตรนั้น ก็ยังไม่เห็นเลยแลดูเลย ที่นั่น เทวดาทั้งหลายก็วางกระจงเงาที่มองเห็นกายได้ทุกด้านไว้ข้างหน้าเทพบุตรนั้น เขาเห็นเงาแล้วจึงทราบว่า ตัวจุดิก่อน ได้มีความเดือดร้อนด้วยสมบัติว่า เราไม่ได้ปรารภฐานะนี้ บำเพ็ญสมณธรรม เราปรารภประโยชน์อันสูงส่ง คือ ความเป็นพระอรหันต์ บำเพ็ญสมณธรรม

นี่คือผู้มีจิตใจมั่นคง รู้ว่า ผลของกุศลจะทำให้ปฏิสนธิในสุคติโลกสวรรค์ แต่การเจริญสมณธรรม การบำเพ็ญกุศลของภิกษุรูปนั้น ท่านทราบชัดว่า เราไม่ได้ปรารภฐานะนี้ บำเพ็ญสมณธรรม เราปรารภประโยชน์อันสูงส่ง คือ ความเป็นพระอรหันต์ บำเพ็ญสมณธรรม

เทพบุตรนั้นคิดว่า ขึ้นชื่อว่าสมบัติในสวรรค์นี้เป็นของหาได้ง่าย ความปรากฏขึ้นแห่งพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายได้ยาก จึงไม่ยอมเข้าไปสู่วิมานเลย มีศีลยังไม่แตกทำลายนั่นเอง อันหมู่แห่งนางอัปสรแวดล้อมแล้ว มายังสำนักของพระผู้มีพระภาค ถวายอภิเษกแล้ว ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กล่าวคาถานี้

ซึ่งเป็นคาถาที่ปรากฏใน **อัจฉราสูตร** นี้ แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงของจิตใจ ที่แม้ว่าจะได้เสวยทิพยสมบัติ แต่กระนั้นเทพบุตรนั้นก็ยังคงคิดว่า ขึ้นชื่อว่าสมบัติในสวรรค์นี้เป็นของหาได้ง่าย ความปรากฏขึ้นแห่งพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายได้ยาก เพราะฉะนั้น ก็จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทันที

ข้อความในอรรถกถาอธิบายความว่า

คำว่า วณฺ์ เทพบุตรกล่าวหมายเอานันทวัน หรือป่าเป็นที่ผลิตเพลิน ก็เทพบุตรนี้ไม่อยากจะพูด ไม่อยากจะเรียกหมู่แห่งเทวดาว่า หมู่แห่งเทวดา กล่าววาทหมู่ปิศาจ

แทนที่จะชื่นชมกับความเป็นเทพในสวรรค์ กลับเห็นว่าเป็นผู้ที่ยังหลง ยังติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

เพราะความที่ตนเป็นผู้หนักแน่น โดยมีจิตแน่อน ไม่เรียกป่าเป็นที่ผลิตเพลินว่า ป่าเป็นที่ผลิตเพลิน แต่เรียกว่า โมหะ คือ ป่าเป็นที่ลุ่มหลง

สวนนันทวันในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นที่ รื่นรมย์ เทวดาใดจะมีทุกข์ มีโศก ความรื่นรมย์ของสวนนันทวัน ก็ทำให้ความทุกข์โศกหายสิ้นไป แต่ว่าเทพบุตรนี้ไม่เรียกป่าเป็นที่ผลิตเพลินว่า ป่าเป็นที่ผลิตเพลิน แต่เรียกว่า โมหะ คือ ป่าเป็นที่ลุ่มหลง

คำว่า กถํ ยাত্রา ภวิสฺสตี ความว่า เทพบุตรกล่าวว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค การออกไปจะมีอย่างไร การก้าวล่วงจะมีได้อย่างไร ขอพระผู้มีพระภาคตรัสบอกวิปัสสนา อันเป็นปฏิฐานแห่งพระอรหันต์แก่ข้าพระองค์

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงรำพึงว่า เทพบุตรนี้ ย่อมกำหนดหมายความข้อนี้ อย่างไรหนอ จึงทรงทราบว่ เธอได้เคยบวชในศาสนาของพระองค์ และดำริต่อไปว่า เทพบุตรนี้ทำกาละเสียเพราะปรารถนาความเพียรเกินไป บังเกิดในเทวโลก แม้วันนี้ อตภาพในที่จงกรมนั้นเองของเธอมาแล้ว พร้อมทั้งศีลที่ยังไม่แตก อันพระผู้มีพระภาคทั้งหลายย่อมบอกปฏิบัติอันเป็นส่วนเบื้องต้นก่อน แก่กุลบุตรผู้เริ่มบำเพ็ญว่า

ท่านจงชำระศีลก่อน จงเจริญสมาธิ จงทำกัมมัธสกตปัญญาให้ตรง ดุจจิตรกรบอกการบริกรรมฝ่าแก่ลูกศิษย์ผู้ยังไม่ได้กระทำการบริกรรม แต่ย่อมตรัสบอกสัญญาตาวิปัสสนาเท่านั้น อันละเอียดสุขุม อันเป็นเป็นบรรทัดฐานแห่งอรหัตตมรรค แก่การกบุคคลผู้ประกอบขวนขวายแล้ว

ก็เทพบุตรนี้ เป็นการกบุคคล คือ ผู้บำเพ็ญวิปัสสนามาแล้ว มีศีลยังไม่แตก ทำลาย มรรคอันหนึ่งจะมีแก่เขาในอนาคต ด้วยพระดำริดังที่ว่มานี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสบอกสัญญาตาวิปัสสนา คือ ทรงแสดงเรื่องมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งในเวลาจบเทศนา เทพบุตรดำรงอยู่ในโสตาปัตติผล

คำว่า รโถ อกุชฺชโน ท่านหมายเอาอัฐรังคิกมรรค เหมือนอย่างว่า รถตามปกติ เมื่อเพลายังไม่ได้หยอดน้ำมันก็ดี เมื่อพวกมนุษย์จำนวนมากเกินขึ้นขึ้นก็ดี อกุชฺชติย่อมขอ ย่อมปิดไป ฉันทใด อริยมรรค หาเป็นฉันทนั้นไม่ เพราะว่อาริยมรรคนั้น แม้สัตว์จะมีประมาณ ๘๔,๐๐๐ ขึ้นนั่ง ขึ้นขี่พร้อม ๆ กัน ก็ไม่คด ไม่งอ

เพราะฉะนั้น อริยมรรค ท่านจึงเรียกว่า อกุชฺชโน ไม่คด ไม่งอ

คำว่า ประกอบด้วยธรรมจักร คือ ประกอบด้วยวงล้อ คือ พระธรรม กล่าวคือ ความเพียรทางกาย และความเพียรทางจิต แม้โอดตปปะ ท่านก็ถือเอาแล้วด้วยหิริศัพท์ ในคำว่าหิรินี้

คำว่า ตสฺส อปาลมฺโพ ความว่ ที่ยึดเหนี่ยวที่ทำด้วยไม้แห่งรถภายนอก มีไว้เพื่อป้องกันไม่ให้นกรบผู้ยืนอยู่บนรถตกไป ฉันทใด รถ คือ มรรคนี้ ก็มีหิริและโอดตปปะอันเป็นสมุฏฐานทั้งภายในและภายนอก เป็นที่ยึดเหนี่ยวฉันทนั้น

ขอตอบจดหมายของพระคุณเจ้า ที่เขียนมาจากวัดเกาะต่ออีก เพราะว่าคราวที่แล้วยังไม่จบ

คำถามข้อ ๒

การกระทบเย็นร้อน อ่อนแข็ง ก็เกิดเป็นเวทนาอย่างธรรมดา สุขบ้าง ทุกข์บ้าง อาจารย์เห็นเป็นการเจริญสติปัฏฐานได้อย่างไร ในเมื่อเวทนาไม่ตั้งอยู่แน่นอนเช่นนั้น แล้วจะมีอะไรที่ดีขึ้น อาจารย์กระทบถูกต้องมาตั้งแต่เกิด จนบัดนี้ ก็เลสหหมดแล้วหรือยัง เจริญสัญญาปัฏฐาน หรือสติปัฏฐาน คนมีสติสัมปชัญญะนั้น มีลักษณะอย่างไร

สุ. สำหรับลักษณะของสติสัมปชัญญะที่เป็นการเจริญสติปัฏฐาน ได้บรรยายตลอดมา เพราะฉะนั้น ขอกล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎก ที่จะแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดเจริญธรรม และรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้น จะรู้อะไร

มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ อนุปทวรรค จวิโสณสูตร มีข้อความว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพยากรณ์หรือหัตถผลว่า ข้าพเจ้ารู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าเพื่อยินดี อย่าเพ่อคัดค้านคำกล่าวของภิกษุรูปนั้น ครั้นไม่ยินดี ไม่คัดค้านแล้ว พึงถามปัญหาเธอว่า ดูกร ท่านผู้มีอายุ ไฉนพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ตรัสไว้ชอบนี้มี ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน

ถ้าท่านผู้ฟังใครที่จะทราบว่า ผู้ใดบรรลุสมรรคผลหรือไม่ ไม่ใช่เป็นการถามตรง ๆ หรือจะให้บุคคลนั้นตอบ และท่านจะเชื่อ ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ไม่ว่าใครก็ตามที่กล่าวว่า เป็นผู้ที่ได้บรรลุสมรรคผล หรือรู้แจ้งอริยสัจธรรม พระผู้มีพระภาคตรัสว่าอย่าเพื่อยินดี อย่าเพอคัดค้านคำกล่าวนั้น ครั้นไม่ยินดี ไม่คัดค้านแล้ว พึงถามปัญหาเธอว่า ไฉนท่านรู้ว่ามีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะตรัสไว้ชอบนี้ มี ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน

คำกล่าวว่า เห็นในอารมณ์ที่ตนเห็นแล้ว

คำกล่าวว่า ได้ยินในอารมณ์ที่ตนฟังแล้ว

คำกล่าวว่า ทราบในอารมณ์ที่ตนทราบแล้ว

คำกล่าวว่า รู้ชัดในอารมณ์ที่ตนรู้ชัดแล้ว

ซึ่งทุกท่านก็คงจะทราบแล้ว

คำกล่าวว่า เห็นในอารมณ์ที่ตนเห็นแล้วนั้น หมายความว่าถึง สิ่งที่ปรากฏทางตาในขณะนี้

คำกล่าวว่า ได้ยินในอารมณ์ที่ตนฟังแล้ว คือ รู้ลักษณะของเสียง สภาพธรรมที่ปรากฏทางหู

คำกล่าวว่า ทราบในอารมณ์ที่ตนทราบแล้ว คือ การรู้ลักษณะของกลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ปรากฏ

คำกล่าวว่า รู้ชัดในอารมณ์ที่ตนรู้ชัดแล้ว ได้แก่ การรู้ลักษณะของอารมณ์ที่ปรากฏทางใจ

ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า แม้โผฏฐัพพะ คือ การกระทบเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ก็เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบว่า เป็นสิ่งที่จะต้องรู้ ไม่ใช่ว่าไม่รู้ แล้วก็ข้ามไป

เพราะฉะนั้น การรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้น ไม่ใช่รู้อย่างอื่น นอกจากประจักษ์แจ้ง ทางตลอดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทางตลอดถึงความเกิดดับที่กำลังเกิดดับอยู่ในขณะนี้

ขณะนี้ สภาพธรรมทางตาที่ดี ทางหูที่ดี ทางจมูกที่ดี ทางลิ้นที่ดี ทางกายที่ดี ทางใจที่ดี เกิดดับสับต่ออย่างรวดเร็วมาก เป็นเพราะความไม่รู้ เป็นเพราะการไม่อบรมปัญญาให้สมบูรณ์ จึงไม่สามารถประจักษ์ในความเกิดดับของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่เมื่อจะประจักษ์ ก็ไม่ใช่ประจักษ์ในขณะอื่น

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญา ไม่ใช่ให้หลีกเลี่ยง หลบไปรู้สิ่งอื่นที่ไม่ปรากฏ แต่ขณะนี้ สภาพธรรมใดกำลังเป็นของจริง คือ กำลังปรากฏ จะต้องอบรมเจริญปัญญาจนรู้ชัด และสามารถแทงตลอดในความเกิดดับของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

๓๘๔

ข้อความต่อไปใน **ฉวิโสธนสูตร** มีว่า

นี้แลโหวหาร ๔ ประการ อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะตรัสไว้ชอบ

กิตติของท่านผู้มีอายุ ผู้รู้อยู่ เห็นอยู่ อย่างไรเล่า จึงหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ยึดมั่นในโหวหาร ๔ นี้

สภาพธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ กำลังมี กำลังปรากฏ และผู้ที่กล่าวว่า หมดกิเลส ลีนกิเลสแล้วนั้น ก็ควรที่จะได้ซักถามผู้ที่กล่าวนั้นว่า จิตของท่านผู้มีอายุ ผู้รู้อยู่ เห็นอยู่ อย่างไรเล่า จึงหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ยึดมั่นในโหวหาร ๔ นี้

ทุกอย่างต้องเป็นไปตามเหตุผล เพราะฉะนั้น สิ่งที่กำลังปรากฏอยู่โดยรอบในขณะนี้ รู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงจะสิ้นอาสวะได้ ซึ่งจะพ้นไปจากการรู้ชัดในสภาพ ในลักษณะของธรรมที่กำลังปรากฏนี้ไม่ได้ ถ้าเป็นความรู้ ก็จะต้องรู้ชัดในสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

และถ้าบุคคลนั้นพยากรณ์ถูกต้องว่า ได้ดับกิเลสจากอารมณ์เหล่านี้ได้แล้ว เมื่อเห็นอยู่ เมื่อได้ยินอยู่อย่างนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คำกล่าวของภิกษุรูปนั้น พวกเธอควรชื่นชม อนุโมทนาว่า สาธุ ครั้นแล้วพึงถามปัญหาให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดูกร ท่านผู้มีอายุ อุปาทานชั้นที่ ๑ อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะตรัสไว้ชอบนี้มี ๕ ประการแล ๕ ประการเป็นไฉน คือ รูปูปาทานชั้นที่ ๑ เวทณูปาทานชั้นที่ ๑ สัญญูปาทานชั้นที่ ๑ สังขารูปาทานชั้นที่ ๑ วิญญาณูปาทานชั้นที่ ๑

ดูกร ท่านผู้มีอายุ นี้แลอุปาทานชั้นที่ ๑ ประการ อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะตรัสไว้ชอบแล้ว

กิเลสของท่านผู้มีอายุ ผู้รู้อยู่ เห็นอยู่ อย่างไรเล่า จึงหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ยึดมั่นในอุปาทานชั้น ๕ นี้

ถ้าท่านผู้ฟังสังเกตพยัญชนะที่พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนา ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คำกล่าวของภิกษุรูปนั้น พวกเธอควรชื่นชม อนุโมทนาว่า สาธุ

เพราะอะไรจึงควรชื่นชมและอนุโมทนา เมื่อภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า เพราะรู้อยู่ เห็นอยู่ในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จึงหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ยึดมั่นในสภาพธรรมที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็เพราะเหตุว่าเป็นธรรม เป็นธรรมตา เป็นของจริงที่ปรากฏ ที่จะต้องรู้ เมื่อรู้ในธรรม ในธรรมตา ในของจริงที่ปรากฏ จึงจะเป็นความรู้ที่ถูกต้อง ควรแก่การที่จะอนุโมทนาว่า สาธุ

จริงไหม ถ้าใครสามารถรู้ความจริงของสภาพธรรมในขณะนี้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจได้ แทบตลอดในความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ในสภาวะลักษณะที่เกิดขึ้นแล้วดับไป ควรที่จะอนุโมทนาว่าสาธุไหม

และที่พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า ควรจะได้สอบถามบุคคลนั้น ถึงอุปาทานชั้น ๕ คือ รูปอุปาทานชั้น เวทณูปาทานชั้น สัญญูปาทานชั้น สังขารูปาทานชั้น วิญญาณูปาทานชั้น เพราะเหตุใด

เพราะเหตุว่า ต้องเป็นการรู้ในสภาพธรรมที่แท้จริง ๆ ไม่ใช่แว่น อย่างเช่น รูป ซึ่งเป็นที่ยึดถือ เป็นที่พอใจ ถ้าไม่รู้ชัดในลักษณะของสภาวะธรรมที่เป็นรูป ไม่ใช่นามธรรม ก็จะหมดความยินดี ความพอใจในรูป ที่เคยยึดถือ ที่เคยยินดี ที่เคยพอใจ ไม่ได้ จะต้องรู้ชัดจริง ๆ ในสภาพที่เป็นรูปธรรม และในสภาพที่เป็นนามธรรมต่าง ๆ กัน เช่น เวทนา ความรู้สึก ถ้าจะเข้าไป และหวังจะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไป ของนามธรรมและรูปธรรม เป็นสิ่งที่ไปไม่ได้เลย เพราะว่าเคยยึดถือสภาพของความรู้สึก คือ เวทนาชั้น ขณะที่กำลังดีใจ สติระลึกรู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งหรือยัง ขณะที่กำลังเสียใจ สติระลึกรู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งหรือยัง

นี่เป็นสิ่งที่ข้ามไม่ได้ ถ้าข้ามไป ก็หมายความว่า ท่านยังติดอยู่เต็มทีในลักษณะของนามธรรมบ้าง รูปธรรมบ้าง และขณะที่สติไม่ระลึกรู้ ขณะนั้นย่อมยึดถือสภาพของรูปธรรมนั้น นามธรรมนั้นว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

เพราะฉะนั้น ผู้ที่บรรลุธรรม ไม่ว่าจะชักถามโดยประการใด ผู้ที่รู้สภาพธรรมถูกต้องตามความเป็นจริง จนสามารถแทงตลอดได้ ก็ย่อมรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมนั้น จึงสามารถที่จะหลุดพ้น เพราะสิ้น สํารอก ดับ สละ และสลัดคืนซึ่งอุปาทานขันธที่ยึดมั่นในรูป และอนุสัย คือ ความตั้งใจ และความปักใจมั่นในรูปได้ในเวทนาได้ ในสัญญาได้ ในสังขารได้ ในวิญญาณได้

นี่เป็นข้อที่ควรจะได้ชักถาม แต่ไม่ใช่ถามว่า บรรลุไหม บรรลุหรือยัง และถ้าใครตอบว่าบรรลุ ก็เชื่อ และที่เชื่อ ก็คงจะไม่ได้เชื่อจริง ๆ บางครั้งอาจจะเชื่อ บางครั้งอาจจะไม่เชื่อ เพราะยังไม่มีเหตุผลที่จะวินิจฉัยได้ และเพราะว่าไม่ได้สอบถามถึงความรู้ว่า การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้น รู้อะไรที่เป็นอริยสัจธรรม

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คำกล่าวของภิกษุรูปนั้น พวกเธอควรชื่นชม อนุโมทนาว่า สาธุ ครั้นแล้ว พึงถามปัญหาให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดูกร ท่านผู้มีอายุ ธาตุ อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะตรัสไว้ชอบนี้ มี ๖ ประการ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ อากาสธาตุ วิญญาณธาตุ

ดูกร ท่านผู้มีอายุ นี่แลธาตุ ๖ ประการ อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะตรัสไว้ชอบแล้ว

ก็จิตของท่านผู้มีอายุ ผู้รู้ อยู่ เห็น อยู่ อย่างไรเล่า จึงหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ยึดมั่นในธาตุ ๖ นี้

จากข้อความในพระสูตรนี้ คงจะแก้ความสงสัยของพระคุณเจ้าผู้ถามได้ ที่ท่านถามว่า กระทบเย็น ร้อน อ่อน แข็งมาตลอด และดับกิเลสได้หรือยัง สิ้นกิเลสแล้ว

หรือยัง เพราะเหตุว่าบุคคลที่สิ้นกิเลสแล้วนั้น หมดความสงสัย เพราะรู้ชัดในปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ อากาเสธาตุ วิญญานธาตุ

ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม จะต้องรู้สภาพธรรมที่เป็นธาตุเหล่านี้ถูกต้องตามความเป็นจริง แต่ถ้าผู้ใดยังสงสัยอยู่ ผู้นั้นย่อมไม่บรรลุอริยสัจธรรม หรือว่าผู้ใดประพฤติปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่ไม่ทำให้รู้แจ้งในธาตุ ๖ นี้ ก็ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคก็ทรงให้ฟังถามปัญหาให้ยิ่งขึ้นไป ถึงอายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ ซึ่งก็เป็นการรู้สภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายทางใจ

และประการสุดท้าย พระผู้มีพระภาคทรงให้ถามปัญหาให้ยิ่งขึ้นไป ถึงการถอนอนุสัย คือ ความถือตัวว่าเป็นเรา ว่าของเรา ในธรรมทั้งหลายได้หมดสิ้นว่า เพราะรู้อยู่ เห็นอยู่ อย่างไร และเพราะประพฤติปฏิบัติอย่างไร

ถ้าท่านผู้ฟังศึกษาโดยตลอดในพระไตรปิฎก จะหมดความสงสัยว่า เพราะรู้อยู่ เห็นอยู่ อย่างไร จึงดับกิเลสได้ ซึ่งจะไม่พ้นเลย ที่พระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงเรื่องของการให้รู้สภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

อรรถกถา ปปัญจสูทนี จวิโสธนสูตร มีว่า

กัธรมใดที่ผู้ใดบรรลุแล้ว ธรรมนั้น ย่อมปรากฏแก่ผู้นั้น

ถ้ายังไม่บรรลุ จะคิดสงสัย จะคาดคะเน จะเดาประการต่าง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะประจักษ์ แจ่มแจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้นได้ เพราะเหตุว่าการอบรมเจริญปัญญา นั้น ยังไม่สามารถที่จะรู้ความจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ เป็นลำดับขั้นได้ แต่ว่าผู้ใดก็ตามที่ได้อบรมเจริญปัญญาถึงความสมบูรณ์ที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมแล้ว กัธรมใดที่ผู้ใดบรรลุแล้ว ธรรมนั้น ย่อมปรากฏแก่ผู้นั้น

ขณะนี้ ทางตาที่กำลังเห็นอยู่ ทางหูที่กำลังได้ยินอยู่ ทางกายที่กำลังรู้อยู่ในเย็นร้อน อ่อนแข็ง ตึงไหว หรือแม้ทางใจที่กำลังคิดนึกก็ตาม โดยปริยัติ ท่านผู้ฟัง

ทราบว่า เมื่อเห็นสี คือ สิ่งที่ปรากฏทางตา จักขุทวารวิถิจิตเกิดขึ้น รู้สภาวะของสีที่ปรากฏและยังไม่ดับไปทางจักขุปสาท จิตที่รู้รูปารมณ คือ สีที่ยังไม่ดับ เป็นจักขุทวารวิถิจิต เมื่อจักขุทวารวิถิจิตดับไปแล้ว มโนทวารวิถิจิตเกิดขึ้น รับรู้รูปารมณต่อจากจักขุทวารวิถิจิต

เพราะฉะนั้น ขณะนี้ที่ปรากฏเสมือนว่า เห็นทางจักขุปสาท โดยไม่มีมโนทวารวิถิจิตคั่นเลยนั้น แต่สำหรับผู้ที่อบรมเจริญสติ ที่จะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมที่ไม่ใช่รูปธรรม รู้ชัดในลักษณะของรูปธรรมที่ไม่ใช่นามธรรม เป็นแต่ละลักษณะจริง ๆ จะต้องรู้ชัดทางมโนทวาร เพราะทางมโนทวารรับรู้สีต่อจากจักขุทวารวิถิจิต รับรู้เสียงต่อจากโสตทวารวิถิจิต รับรู้กลิ่นต่อจากฆานทวารวิถิจิต รับรู้รสต่อจากชีวนทวารวิถิจิต รับรู้โผฏฐัพพารมณต่อจากกายทวารวิถิจิต

เพราะฉะนั้น ในขณะนี้ มโนทวารวิถิจิตเกิดสลับอยู่ตลอดเวลา ถ้าเป็นความรู้ชัด ที่รู้ชัดในลักษณะของรูปที่ไม่ใช่นามธรรม และขาดตอนแต่ละวิถิจริง ๆ จะต้องเป็นการรู้ชัดทางมโนทวารวิถิจิต

ถ้าปัญญายังไม่รู้อย่างนี้ ยังไม่หมดความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ก็เพียงแต่ระลึกและรู้ว่า ที่กำลังเห็นในขณะนี้ เป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นนามธรรม

เพราะฉะนั้น ปัญญาเป็นเรื่องละเอียดที่จะต้องอบรม จนรู้ชัดตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ และไม่รู้ผิดไปจากสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งสืบต่อติดกันอย่างรวดเร็ว แต่ถ้าสติไม่อบรม ไม่เจริญ และปัญญาไม่เริ่มแยก รู้ชัด จนเป็นความรู้ที่สมบูรณ์จริง ๆ ย่อมไม่สามารถที่จะประจักษ์ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วนี้ได้

เมื่อเป็นสภาพธรรมที่เป็นจริง สติก็สามารถที่จะเริ่มระลึก ปัญญาสามารถที่จะรู้มากขึ้น วันหนึ่งย่อมสามารถประจักษ์ทางมโนทวารว่า เป็นนามธรรมแต่ละชนิดเป็นรูปธรรมแต่ละชนิดได้

เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยการอบรม เจริญ รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ จนกว่าจะเป็นความรู้ที่สมบูรณ์ รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเป็นลำดับขั้นได้ แต่ไม่ใช่เกิดความสะดวกสบายใจขึ้นว่า ทางกายที่กระทบเย็น ร้อน อ่อน แข็ง สัมผัสมา ตั้งแต่เกิด จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ แล้วรู้หรือยัง กิเลสหมดหรือยัง นี่เป็นความสะดวกที่ไม่รู้ว่าการรู้วิสัยธรรมนั้น รู้อะไร

สำหรับผู้รู้สภาพธรรม จะหมดความสะดวกในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ จะรู้ว่า การศึกษาเพื่อให้รู้ชัดในวิสัยธรรมนั้น สำคัญกว่า การที่จะถามว่า ผู้ใดบรรลु หรือว่าผู้ใดไม่บรรลุ เพราะเหตุว่าการถามอย่างนั้น ไม่สามารถทำให้หมดความสะดวกได้ แต่การที่จะหมดความสะดวกได้จริง ๆ นั้น ก็โดยการศึกษาข้อปฏิบัติที่จะให้รู้แจ้งในวิสัยธรรม โดยให้รู้ว่า การที่จะรู้แจ้งวิสัยธรรมนั้น รู้อะไร และอบรมเจริญอย่างไร จึงจะรู้ตามความเป็นจริงอย่างนั้นได้

ถ. ขอให้อธิบายเรื่องจิตสัง เพราะว่ามีผู้ถกเถียงกันมากเหลือเกิน

ส. รูปที่จะเกิดขึ้นได้ต้องมีสมมุติฐาน คือ มีธรรมที่ก่อตั้งให้เกิดรูปนั้น เพราะเหตุว่ารูปเป็นสังขารธรรม ต้องมีเหตุมีปัจจัย ซึ่งสมมุติฐานที่ให้รูปเกิดมี ๔ คือ กรรม ๑ จิต ๑ อตุ ๑ อาหาร ๑

กรรม คือ การกระทำในอดีตที่กระทำสำเร็จไปแล้ว จะเป็นในปัจจุบันชาติ หรือว่าในชาติก่อน ๆ ก็พัน ก็ล้าน ก็แสนชาติมาแล้วก็ตาม เมื่อพร้อมที่จะให้เกิดผลเมื่อไร ก็ย่อมจะทำให้เกิดวิบาก ซึ่งได้แก่ จิต เจตสิก และรูป สำหรับในภุมิที่มีขันธ ๕

ซึ่งรูป ๆ หนึ่ง มีอายุเท่ากับจิตเกิดดับ ๑๗ ขณะ และจิต ๑๗ ขณะนี้ เกิดดับเร็วเหลือเกิน เพราะฉะนั้น รูปนั้นก็ทยอยเกิดขึ้น และก็ทยอยดับไป

เรื่องของรูปเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก และควรที่จะได้ทราบด้วยว่า ท่านที่สงสัยว่า เรามีตาได้อย่างไร มีหูได้อย่างไร มีจมูก มีลิ้น มีกาย มีใจได้อย่างไร สามารถที่จะสร้างจักขุปสาท โสตปสาท ชิวหาปสาท กายปสาทเหล่านี้ได้ไหม ซึ่งถ้าเป็นรูปที่เกิดเพราะกรรมแล้ว ไม่มีบุคคลใดสามารถที่จะสร้างได้ เพราะเหตุว่า รูปนั้น ๆ เกิดขึ้นเพราะกรรมนั้น ๆ ที่เป็นสมมุติฐานให้รูปนั้น ๆ เกิด

นี่เป็นเรื่องของรูปที่เกิดขึ้นเพราะกรรม ไม่ใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดสิ่ง

กรรมที่กระทำไปแล้ว ก็ดับไปนานแล้ว ตาของแต่ละท่านในชาตินี้ ก็ไม่ทราบ ว่ากรรมในชาติไหนเป็นปัจจัยให้เกิดขึ้น กรรมในชาติก่อน ๆ นั้นดับไปแล้ว ไม่มาสั่ง ไม่มาบอกให้จักขุประสาทนี้เกิด ให้โสตรประสาทนี้เกิด ให้ฆานประสาทนี้เกิด แต่ว่ากรรมที่ได้ กระทำไปแล้ว ถ้าเป็นกรรมที่เนื่องกับภูมิที่มีชั้น ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แม้ว่ากรรมนั้นจะดับไป ก็เป็นสมมุติฐาน เป็นที่ตั้ง แล้วแต่ที่กำลังของกรรม นั้น พร้อมในการเป็นสมมุติฐานที่จะให้รูปนั้นเกิดเมื่อไร รูปนั้นก็เกิด

โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เกิดเพราะกรรมเป็นสมมุติฐาน วันนี้อาจไม่เกิด พรุ่งนี้ หรือ เดือนหน้า หรือปีหน้าอาจจะเกิดก็ได้ ไม่มีใครสามารถจะทราบได้ว่า รูปนั้นเกิดเพราะ อะไรเป็นสมมุติฐาน แต่สมมุติฐานหนึ่ง คือ กรรม แล้วแต่ว่าจะเป็นชาตินี้ ชาติก่อน ชาติโน้น ๆ จะเป็นก็ล้วน ก็แสนชาติ ล่วงเลยไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังสามารถที่จะเป็น ปัจจัยทำให้รูปเกิดได้ในปัจจุบันชาตินี้ ไม่ใช่กรรมสั่ง กรรมดับไปแล้วนานทีเดียว

และสำหรับจิตตชรูป คือ รูปที่เกิดเพราะจิตเป็นสมมุติฐาน ก็ควรที่จะได้ทราบว่า จิตนี้เป็นสมมุติฐาน เป็นธรรมที่ก่อตั้งให้เกิดรูปได้ แต่ต้องพร้อมกับอุปาทานะของจิต คือ ทันทิที่จิตเกิด รูปที่เกิดเพราะจิตเป็นสมมุติฐาน ก็เกิดพร้อมกันกับจิตทันที เพราะฉะนั้น จิตจะสั่งได้ไหม ในเมื่อรูปเกิดพร้อมกับจิตทันทีในอุปาทานะ

๓๘๕

ผู้ฟัง เรื่องจิตสั่ง หรือจิตไม่สั่ง เหมือนกับเป็นปัญหาโลกแตก ฟัง ๆ ดูแล้ว ก็ชอบกล จะสั่ง หรือไม่สั่ง ซึ่งภาษาบาลีที่พระผู้มีพระภาคตรัสแก่มัฏฐกุณฑลเถวบุตร ภาค ๑ ธรรมบทภาคต้น ๆ มีว่า มโนปุพฺพกฺมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา มนสา เจ ปทฺถุญฺเณ ภาสติ วา กโรติ วา ตโต นํ ทฺกฺขมนฺวติ จกฺกํ ว วหโต ปทํ ภาษาบาลีพระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้

มโน คือ มนะ หรือว่าจิต ปุพฺพ แปลว่า ก่อน คมา แปลว่า ไป หรือถึง ธมฺมา แปลว่า ธรรม

แปลได้ความว่า ธรรมทั้งหลายมีใจถึงก่อน ท่านว่าอย่างนี้ครับ

ธรรมทั้งหลาย ทั้งนามธรรมและรูปธรรม มีใจถึงก่อน ท่านว่าอย่างนี้

มโนเสฏฺฐา มีใจประเสริฐ มโนมยา สำเร็จแล้วด้วยใจ

เฉียดเหมือนกันเรื่องใจสั่ง จิตสั่ง เฉียดเหลือเกิน แต่พิจารณาดูให้ดี มโนเสฏฺฐา แปลว่า มีใจประเสริฐ ในธรรมทั้งหลายนั้น มีใจประเสริฐ มโนมยา สำเร็จแล้วด้วยใจ นี่แปลตามตัว

มนสา เจ ปทฺถุญฺเณ ภาสติ วา กโรติ วา เมื่อใจเราชั่วแล้ว จะพูด จะทำ ทุกข์นั้นย่อมไปตาม เหมือนอย่างล้อหมุนตามเท้าโคฉะนั้น คือ ตามเท้าโคไป โคเดินไม่ดี ล้อก็เบียด บาลีเป็นอย่างนี้

ธรรมทั้งหลายมีใจถึงก่อน มีใจประเสริฐ สำเร็จแล้วด้วยใจ อย่างนี้คล้าย ๆ กับว่า ใจสั่งเหมือนกัน คือ ทุก ๆ อย่าง ใจถึงก่อน ใจประเสริฐกว่าอะไรทั้งหมด สำเร็จไปด้วยใจ ถ้าไม่มีใจ ก็ทำอะไรไม่สำเร็จ บาลีเป็นอย่างนี้ครับ และเท่าที่อ่านมา เท่าที่แปลมานี้ ท่านทั้งหลายคงจะเห็นว่า เฉียดเหลือเกินที่ว่าจิตสั่ง

สุ. ขอบพระคุณท่านผู้ฟัง ที่ช่วยให้ความรู้ในทางศัพท์ภาษาบาลี

สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าจิตประเภทนั้นไม่เกิด ไม่เป็นสมุฏฐาน รูปนั้นก็เกิดไม่ได้

แต่จิตเกิดพร้อมกับรูปในอุปาทกขณะทันที จิตจะมีเวลาสั่งรูปที่เกิดร่วมกันในอุปาทกขณะได้ไหม และจิตขณะต่อไป ก็มีรูปที่เกิดพร้อมในอุปาทกขณะที่เป็นจิตตชรูปแล้ว

โดยการศึกษาอย่างละเอียด ไม่ทราบว่า ท่านยังจะคิดว่าจิตสั่งรูปได้อย่างไร แต่ทรงแสดงไว้ว่า จิตเป็นสมุฏฐาน เป็นธรรมที่ก่อตั้งให้เกิดรูป ในภูมิที่มีขั้น ๕ และได้ทรงแสดงไว้ด้วยว่า จิตประเภทใดเป็นสมุฏฐานให้เกิดรูปได้ จิตประเภทใดไม่เป็นสมุฏฐานให้เกิดรูป

จักขุวิญญาณกุศลวิบากและอกุศลวิบาก ไม่เป็นสมุฏฐานให้เกิดจิตตชรูปเลย เป็นจิตที่ไม่มีกำลังที่จะเป็นสมุฏฐานให้เกิดรูปได้ โสทวิญาณกุศลวิบากและอกุศลวิบาก ฆานวิญาณกุศลวิบากและอกุศลวิบาก ชิวหาวิญาณกุศลวิบากและอกุศลวิบาก กายวิญาณกุศลวิบากและอกุศลวิบาก รวมจิต ๑๐ ดวงนี้ ไม่เป็นสมุฏฐานให้เกิดรูป นอกจากทวิปัญจวิญาณ ๑๐ ดวงนี้แล้ว จิตอื่นเป็นสมุฏฐานให้เกิดรูป แม้ขณะที่กำลังนอนหลับสนิท ก็เป็นสมุฏฐานให้เกิดรูป ไม่ได้สั่ง

ผู้ฟัง ผมขอเสริมที่ท่านอาจารย์อธิบายไปแล้วที่ว่า จิตสั่งได้ หรือไม่ได้ พระพุทธองค์ท่านตรัสสอนเป็นภาษาบาลีไว้ว่า สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา แปลว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา คือ บังคับบัญชาไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าจิตสั่งได้ ก็ขัดกับหลักธรรมข้อนี้

การที่เราฝัน เดิน นั่ง นอน หรือพูดได้นี้ ก็เป็นเพราะเหตุว่าจิตนี้มีความปรารถนา หรือคิดว่า เราจะเดิน เราจะพูด เราจะนั่ง ก็ทำให้เกิดจิตตชวาทธาคูอย่างที่ท่านอาจารย์ได้เคยอธิบายมาแล้ว ทำให้เกิดมีการเคลื่อนไหวในร่างกายของเราได้ ทำให้เดินได้ เหยียดแขน เหยียดขา คู้แขนเข้ามา หรือพูดจาได้ ขอให้ท่านพิจารณาเสียใหม่ว่า ถ้าจิตสั่งได้แล้ว ก็ขัดกับหลักอนัตตาธรรม

ส. ขอขอบพระคุณท่านผู้ฟัง ที่ได้กรุณายกหลักธรรมให้พิจารณาว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามสภาพของธรรมนั้น ๆ

ขอตอบจดหมายของพระคุณเจ้าข้อ ๓ ข้อความในจดหมายมีว่า

พูดถึงเรื่องในหนังสือ (คงจะหมายความว่าหนังสือปรมาัตถธรรมสังเขปตอบ ปัญหาธรรม) อาจารย์พูดว่า การฟังธรรมไปกำหนดที่บุคคลจึงมีเรื่องสะท้อนใจ ควร พิจารณาแต่เฉพาะสังขารในลักษณะตามความเป็นจริง ข้อนี้ในขั้นความเห็น ควรจะ เป็นเช่นนั้น แต่ในขั้นปฏิบัติไม่ได้ผล ถ้าบุคคลผู้แสดงธรรมไม่มีความสำคัญแล้ว พระพุทธเจ้าจะแสดงองค์แห่งพระธรรมกถึก (นักแสดงธรรม) ๕ อย่างไรทำไม ก็เพราะ เหตุว่าเป็นที่ตั้งแห่งความยินดี ใครเห็นว่าสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องไม่สำคัญ ถ้าไม่สำคัญ จริงแล้ว เราจะต้องมาฟังธรรมของพระพุทธเจ้าทำไม ถ้าเราไม่ฟังสิ่งแวดล้อมจริง เรา ก็ต้องรู้เอาด้วยตนเอง กว่าธรรมจะตกมาถึงเรา และให้เกิดเป็นความรู้แก่ตัวเรา นี้ ก็ ต้องฟังสิ่งแวดล้อมเป็นอันมาก มีพระพุทธพจน์ข้อหนึ่งที่อาจารย์เคยนำมากล่าว ซึ่ง พระศาสดาตรัสแก่พระอานนท์ว่า ความได้มิตถิ ความได้สหายดี ความน้อมใจไปใน คนดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว พระพุทธพจน์ข้อนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่ อาจารย์ก็ไม่เห็นความสำคัญในพระพุทธพจน์ข้อนี้

นี่เป็นข้อความในจดหมายของพระคุณเจ้า ซึ่งดิฉันขอกราบเรียนว่า การศึกษา พระธรรม ต้องศึกษาโดยตลอด และจะเห็นว่าไม่ขัดแย้งกัน แต่ถ้าศึกษาไม่ตลอดจะ เห็นว่าขัดแย้งกัน ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมของผู้แสดงธรรมไว้ ก็เพื่อประโยชน์ ซึ่งท่านผู้ฟังควรจะได้ทราบข้อความโดยตรงในพระไตรปิฎก คือ ใน **อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต อุทายีสสูตร** มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิทาราม ใกล้เมืองโกสัมพี สมัยนั้น ท่านพระอุทายี ผู้อันคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่ ท่านพระอานนท์ได้เห็นท่านพระอุทายีผู้อันคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแล้ว นั่ง แสดงธรรมอยู่ จึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระอุทายี ผู้อันคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นไม่ใช่ทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อจะแสดงธรรมแก่ผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการไว้ภายใน แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุพึงตั้งใจว่า เราจักแสดงธรรมไปโดยลำดับ ๑ เราจักแสดงธรรมอ้างเหตุผล ๑ เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู ๑ เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม ๑ เราจักไม่แสดงธรรมให้กระทบตนและผู้อื่น ๑ แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น

ดูกร อานนท์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นไม่ใช่ทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อจักแสดงธรรมแก่ผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในภายใน แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น

ถ้าท่านผู้ฟังพิจารณาหลักธรรมของผู้แสดงธรรม จะเห็นได้ว่า ภิกษุพึงตั้งใจว่า เราจักแสดงธรรมไปโดยลำดับ ๑ นี่เพื่อใคร ก็เพื่อผู้ฟังจะได้เข้าใจโดยละเอียด โดยชัดเจนในเหตุในผลนั่นเอง เราจักแสดงธรรมอ้างเหตุผล ๑ ไม่ใช่เพื่อให้เชื่อผู้ที่กล่าวโดยไม่พิจารณาว่า ธรรมที่แสดงนั้นประกอบด้วยเหตุผลที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะฉะนั้นการแสดงธรรมจึงเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ฟังทุกประการ ทั้งจักแสดงธรรมโดยลำดับ ๑ และจักแสดงธรรมอ้างเหตุผล ๑ ก็เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณา ไตร่ตรอง สอบสวน เทียบเคียง และได้สารประโยชน์อันแท้จริงจากธรรมที่ได้ฟัง ไม่ใช่เพื่อเหตุอื่นเลย

เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู ๑ เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม ๑ นี่เป็นประการที่สำคัญที่สุด เพื่อประโยชน์แก่ผู้ฟัง ซึ่งถ้าผู้แสดงธรรมเป็นผู้ที่เพ่งอามิส ลาก ยศ สรรเสริญ สุข แสดงธรรม ธรรมนั้นย่อมจะคลาดเคลื่อนได้ เพราะเหตุว่าไม่ได้แสดงตามเหตุตามผลของธรรม แต่อาจจะคำนึงถึงบุคคล ถึงสถานที่ ถึงสำนัก ถึงหมู่คณะว่า แสดงธรรมอย่างไร จึงจะเป็นผู้ได้ลาก ได้ยศ ได้สรรเสริญ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้แสดงธรรมเป็นผู้ที่เพ่งอามิสแสดงธรรม สิ่งใดที่ควรกล่าว อาจไม่กล้ากล่าว เพราะเกรงว่าจะไม่ได้ลาก ยศ สรรเสริญ ก็ไม่ได้ ซึ่งท่านก็จะพิจารณาธรรมที่ผู้นั้นแสดงได้ว่า ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง หรือว่าคลาดเคลื่อน เพราะเห็นแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด สำนักหนึ่งสำนักใดหรือไม่

เราจักไม่แสดงให้กระทบตนและผู้อื่น ๑ ข้อนี้เป็นกุศลจิต ถ้าผู้แสดงธรรมมุ่งที่จะให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมอย่างถูกต้อง ไม่มีเจตนาที่จะกระทบบุคคลอื่น ซึ่งเจตนาที่จะ

แสดงเหตุผลของธรรมโดยตลอดนั้น ก็เพื่อที่จะให้ผู้ฟังได้เข้าใจธรรมอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ขณะที่ท่านฟังธรรม ถ้าท่านเป็นผู้ที่ฟังธรรมจริง ๆ ท่านก็พิจารณาเป็นสองส่วน ไม่ว่าท่านจะฟังธรรมที่บุคคลใดแสดงก็ตาม ส่วนหนึ่ง คือ ท่านพิจารณาธรรมล้วน ๆ ที่บุคคลนั้นแสดงว่า ธรรมนั้นถูกต้อง มีเหตุผลตรงตามความเป็นจริงที่จะให้เกิดความเข้าใจ ที่จะให้เกิดความเลื่อมใสหรือไม่ หรือว่าธรรมที่บุคคลนั้นแสดง คลาดเคลื่อนจากความจริง ไม่สมบูรณ์ในเหตุผล ไม่เป็นปัจจัยให้เกิดความเข้าใจและความเลื่อมใส นี่คือการพิจารณาธรรมที่ได้ฟังประการหนึ่ง ส่วนหนึ่ง

อีกส่วนหนึ่ง ท่านอาจจะพิจารณาถึงธรรมในบุคคลที่แสดงธรรมว่า บุคคลที่แสดงธรรมนั้น พร้อมด้วยธรรมที่ไม่มุ่งอามิส และอาศัยความเอ็นดูแสดงธรรมที่เกื้อกูลแก่ผู้ฟังจริง ๆ หรือไม่ นั่นก็เป็นส่วนที่ท่านจะพิจารณาได้จากบุคคลที่แสดงธรรม

แต่โดยประการใดก็ตาม พระผู้มีพระภาคไม่ทรงให้บุคคลใดมีกิเลส โดยการที่จะติดในบุคคลผู้แสดงธรรม เพราะฉะนั้น จึงได้ทรงแสดงโทษของการติดในบุคคลไว้ด้วย ไม่ใช่หมายความว่า เมื่อฟังธรรมแล้ว ก็จะเลื่อมใสในบุคคลประการเดียว ตามข้อความในจดหมายที่พระคุณเจ้าเขียนมาว่า

ถ้าบุคคลผู้แสดงธรรมไม่มีความสำคัญ พระพุทธเจ้าจะแสดงองค์แห่งธรรมกถึก (นักแสดงธรรม) ๕ อย่างไว้ทำไม ก็เพราะเหตุว่าเป็นที่ตั้งแห่งความยินดี ใครเห็นว่สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องไม่สำคัญ ถ้าไม่สำคัญจริงแล้ว เราจะต้องมาฟังธรรมของพระพุทธเจ้าทำไม

สุ. ท่านต้องแยกระหว่างธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง และบุคคลนั้น นำมากล่าว นี่เป็นสิ่งที่เราต้องฟัง แต่ไม่ใช่หมายความว่า ติดในบุคคล และเห็นว่าแม้ว่าบุคคลนั้นจะกล่าวคลาดเคลื่อนอย่างไรก็ตาม ก็ยังคงถูกต้อง ข้อนี้จะเป็นโทษของการติดในบุคคล เพราะเหตุว่าท่านไม่ได้ฟังพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้

เพราะฉะนั้น ขอให้ศึกษาโดยตลอดในพระไตรปิฎกจริง ๆ และจะเห็นว่า เพราะเหตุใดพระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงแสดงธรรมของผู้แสดงธรรม และทรงแสดงโทษของการติดในบุคคลด้วย

สำหรับเรื่องของบุคคลผู้แสดงธรรม หรือว่าผู้ฟังธรรมก็ตาม ผู้ใคร่ในธรรม ผู้สนใจในธรรมนั้น ควรจะให้จิตใจของท่านเป็นอย่างไร ในการแสดงธรรมที่ดี หรือในการพิจารณาธรรมที่ผู้อื่นแสดงก็ดี ใน **สังยุตตนิกาย นิทานวรรค กัสสปสังยุต จันทุปมสูตร** มีข้อความว่า

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย แล้วได้ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเป็นประดุจพระจันทร์ จงพรากกาย พรากจิต ออก เป็นผู้ใหม่เป็นนิตย์ เป็นผู้ไม่คະนองในสกุลทั้งหลาย เข้าไปสู่สกุลเกิด

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษ จะพึงพรากกาย พรากจิต แลดูบ่อน้ำซึ่งคร่ำคร่า หรือที่เป็นหลุมเป็นบ่อบนภูเขา หรือแม่น้ำที่ขาดเป็นห้วง ๆ ฉันทใด พวกเธอจงเป็นประดุจพระจันทร์ จงพรากกาย พรากจิตออก เป็นผู้ใหม่เป็นนิตย์ ไม่คະนองในสกุล เข้าไปสู่สกุล ฉันทนั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กัสสปะเปรียบประดุจพระจันทร์ พรากกาย พรากจิตออก แล้ว เป็นผู้ใหม่อยู่เป็นนิตย์ ไม่คະนองในสกุลทั้งหลาย เข้าไปสู่สกุล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ภิกษุชนิดใดจึงสมควรเข้าไปสู่สกุล

การที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมให้เป็นผู้ใหม่เป็นนิตย์ หมายความว่าถึงการที่ไม่สนิทสนมคลุกคลี เพราะว่าบางท่านเมื่อได้แสดงธรรมแล้ว ก็อาจจะหวังในความสนิทสนม ในลาภสักการะจากสกุลที่คุ้นเคย เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นโดยลักษณะนั้น การแสดงธรรมนั้นย่อมไม่บริสุทธิ์

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ภิกษุชนิดใดจึงสมควรเข้าไปสู่สกุล

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นรากฐาน มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่งอาศัย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอให้เนื้อความแห่งภาชิตนี้ จงแจ่มแจ้งกับพระผู้มีพระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้สดับต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว จงทรงจำไว้ ดังนี้

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงโบกฝ่าพระหัตถ์ในอากาศ ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ฝ่ามือนี้ไม่ข้อง ไม่ยึด ไม่พัวพันในอากาศ ฉันทิ จิตของภิกษุผู้เข้าไปสู่สกุล ไม่ข้อง ไม่ยึด ไม่พัวพัน ฉันทันเหมือนกัน โดยตั้งใจว่า ผู้ปรารถนาลาภ จงได้ลาภ ส่วนผู้ปรารถนาบุญ จงทำบุญ ดังนี้

ภิกษุเป็นผู้พอใจ ดีใจ ด้วยลาภของตน ฉันทิ ก็เป็นผู้พลอยพอใจ ดีใจ ด้วยลาภของชนเหล่าอื่น ฉันทัน ภิกษุผู้เห็นปานนี้แล จึงควรเข้าไปสู่สกุล ภิกษุทั้งหลายจิตของภิกษุผู้เข้าไปสู่สกุล ไม่ข้อง ไม่ยึด ไม่พัวพันในสกุลทั้งหลาย โดยคิดว่า ผู้ปรารถนาลาภ จงได้ลาภ ส่วนผู้ปรารถนาบุญ จงทำบุญ ดังนี้

กัสสปะเป็นผู้พอใจ ดีใจ ด้วยลาภของตน ฉันทิ ก็เป็นผู้พลอยพอใจ ดีใจ ด้วยลาภของชนเหล่าอื่น ฉันทัน

แม้ในการเข้าไปสู่สกุล หรือในการแสดงธรรม เมื่อไม่เพ่งอาภิส ไม่หวังลาภ ก็ย่อมไม่มีการที่จะแก่งแย่ง หรือว่าแสดงธรรมที่คลาดเคลื่อน

๓๘๖

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ธรรมเทศนาของ
ภิกษุชนใดไม่บริสุทธฺิ ธรรมเทศนาของภิกษุชนใดบริสุทธฺิ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็น
รากฐาน มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่งอาศัย

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอให้เนื้อความแห่งภาษิตนี้ จงแจ่มแจ้งกับพระผู้มีพระ-
ภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้สดับต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้ ดังนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น พวกเธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

อย่างนั้นพระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งมีความคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ ชน
ทั้งหลายฟังฟังธรรมของเรา ก็แลครั้นฟังแล้ว ฟังเลื่อมใสซึ่งธรรม ผู้ที่เลื่อมใสแล้ว
เท่านั้น จะฟังทำอาการของผู้เลื่อมใสต่อเรา ดังนี้ ย่อมแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเทศนาของภิกษุเห็นปานนี้แล ไม่บริสุทธฺิ

นี่คือความละเอียดของกิเลส ซึ่งถ้าเป็นผู้ที่หนักในลาภ หนักในยศ หนักใน
สรรเสริญ หนักในอาภิส เมื่อท่านจะแสดงธรรม ขณะที่แสดง ก็ปรารภนาให้บุคคล
เหล่านั้นฟังแล้วเลื่อมใส และแสดงอาการของผู้เลื่อมใสต่อท่านที่แสดงธรรม นี่เป็น
เรื่องความละเอียดของจิตใจ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ส่วนภิกษุใดแล เป็นผู้มีความคิดอย่างนี้ว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว เป็นข้อปฏิบัติอันผู้บรรลุนั้นจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน โอหนอ ชนทั้งหลาย พึงฟังธรรมของเรา ก็แลครั้นฟังแล้ว จะพึงรู้ทั่วถึงธรรม ก็แลครั้นรู้ทั่วถึงแล้ว จะพึงปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น ดังนี้ จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความที่ธรรมเป็นธรรมอันดี จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความกรุณา จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความเอ็นดู จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความอนุเคราะห์ จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น ด้วยประการฉะนี้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเทศนาของภิกษุเห็นปานนี้แล บริสุทธิ

ไม่ได้มุ่งหวัง ที่จะให้บุคคลนั้นแสดงอาการของผู้ที่เลื่อมใสต่อตน แต่เมื่อฟังธรรมแล้ว ครั้นรู้ทั่วถึงแล้ว จะพึงปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น คือ เพื่อประโยชน์ของผู้ฟังเองจริง ๆ ที่ว่า เมื่อเข้าใจธรรมแล้วก็ปฏิบัติ เป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเอง

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กัสสปะเป็นผู้มีความคิดอย่างนี้ว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว เป็นข้อปฏิบัติอันผู้บรรลุนั้นจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน โอหนอ ชนทั้งหลาย พึงฟังธรรมของเรา ก็แลครั้นฟังแล้ว จะพึงรู้ทั่วถึงธรรม ก็แลครั้นรู้ทั่วถึงแล้ว จะพึงปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น ดังนี้ จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความที่ธรรมเป็นธรรมอันดี จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความกรุณา จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความเอ็นดู จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น อาศัยความอนุเคราะห์ จึงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักกล่าวสอนพวกเธอตามอย่างกัณฐปะ หรือผู้ใดพึงเป็นเช่นกัณฐปะ เราก็จักกล่าวสอนให้ประพฤติตามผู้นั้น ก็แลพวกเธอ ได้รับโอวาทแล้ว พึงปฏิบัติ เพื่อความเป็นอย่างนั้น ดังนี้

สำหรับเรื่องโทษของการเลื่อมใสในตัวบุคคล ซึ่งท่านผู้ที่พึงธรรมควรที่จะได้พิจารณา เพื่อท่านจะไม่ได้รับโทษของการเลื่อมใสในบุคคล ที่จะเป็นเหตุให้ไม่พึงสังฆธรรม

อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต บุคคลปสาทสูตร มีข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษ ในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคล ๕ ประการ ข้อความมีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย โทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคล ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นต้องอาบัติอันเป็นเหตุให้สงฆ์ยกวัตร เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา นี้ ถูกสงฆ์ยกวัตรเสียแล้ว เขาจึงเป็นผู้ไม่มีความเลื่อมใสมากในพวกภิกษุ เมื่อไม่มีความเลื่อมใสมากในพวกภิกษุ จึงไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น เมื่อไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น จึงไม่พึงสังฆธรรม เมื่อไม่พึงสังฆธรรม จึงเสื่อมจากสังฆธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๑

อีกประการหนึ่ง บุคคลย่อมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นต้องอาบัติอันเป็นเหตุให้สงฆ์บังคับให้นั่งที่สูงสุดสงฆ์ เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา นี้ ถูกสงฆ์บังคับให้นั่งในที่สุดสงฆ์เสียแล้ว เขาจึงเป็นผู้ไม่มีความเลื่อมใสมากในพวกภิกษุ จึงไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น เมื่อไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น จึงไม่พึงสังฆธรรม เมื่อไม่พึงสังฆธรรม จึงเสื่อมจากสังฆธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๒

อีกประการหนึ่ง บุคคลย่อมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นหลักไปสู่ทิศเสีย เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา นี้ หลักไปสู่ทิศเสียแล้ว เขาจึงเป็นผู้ไม่มีความเลื่อมใสมากในภิกษุเหล่านั้น เมื่อไม่เลื่อมใสมากในภิกษุเหล่านั้น จึง

ไม่ฟังสังฆธรรม เมื่อไม่ฟังสังฆธรรม จึงเสื่อมจากสังฆธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๓

อีกประการหนึ่ง บุคคลย่อมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นลาสิกขา เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลอันเป็นที่รักที่ชอบใจของเรานี้ ลาสิกขาเสียแล้ว จึงไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น เมื่อไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น จึงไม่ฟังสังฆธรรม เมื่อไม่ฟังสังฆธรรม จึงเสื่อมจากสังฆธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๔

อีกประการหนึ่ง บุคคลย่อมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นกระทำกาละเสีย เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรานี้ กระทำกาละเสียแล้ว เขาจึงไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น เมื่อไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น จึงไม่ฟังสังฆธรรม เมื่อไม่ฟังสังฆธรรม จึงเสื่อมจากสังฆธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๕

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย โทษในความเลื่อมใสที่เกิดในบุคคล ๕ ประการนี้แล

ไม่ใช่ว่าเลื่อมใสแล้วจะไม่มีโทษ ถ้าท่านเป็นผู้ที่เลื่อมใสเฉพาะในบุคคล ไม่ใช่ในธรรม

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟัง จากบ้านเลขที่ ๘๖๓ ตรอกสารภี ๑ ถนนสมเด็จพระเจ้าพระยา คลองสาน กรุงเทพมหานคร

มีข้อความว่า

ความจริงรายการของท่านอาจารย์ทั้งตอนเช้าตอนค่ำ ถ้าไม่จำเป็นแล้ว ผมไม่เคยขาดเลย ทั้งบันทึกเทปไว้ก็มาก ถ้าผมศึกษาคำตอบของอาจารย์ในหนังสือที่กรุณาส่งไปให้โดยด่วนดีแล้ว ผมอาจจะมึนงงสงสัยสงสัยส่งมารบกวนอาจารย์อีก หวังว่าท่านอาจารย์คงจะไม่อดทนระอาใจ ต้องตอบเสียดยัดเยียดอย่างคราวที่แล้ว ผมขอเรียนด้วยความจริงใจว่า ผมเลื่อมใสศรัทธา ฟังรายการของอาจารย์อย่างไม่เบื่อหน่ายมาเป็นแรมปีจริง ๆ แม้จะซ้ำซากอย่างไร ผมก็ฟังได้ด้วยความสนใจ มาจนกระทั่งบัดนี้แต่ก็มีเอื่อมอยู่บ้างเหมือนกัน จนต้องปิดวิทยุลงกลางคันเสียระยะหนึ่ง หรือพักหนึ่งเสมอ ๆ ก็ตรงตอนที่อาจารย์หมั่นย่ำถึงสถานที่ปฏิบัติ และสำนักปฏิบัติอยู่เป็นประจำ และกระขอให้การบรรยายย้ำเรื่องสถานที่ เรื่องสำนักปฏิบัติของอาจารย์ผ่านพ้นไปแล้ว

จึงเปิดฟัง เอาแต่ที่เป็นเนื้อหาสาระอื่น ๆ ต่อไปอีก บางครั้งเผลอไป ไม่ได้เจริญสติ เป็นเหตุให้เมื่อเปิดวิทยุเพื่อฟังต่อ หลังจากรอให้สิ้นเรื่องสถานที่ของอาจารย์ บางทีก็ประสบกับความผิดหวังบ่อย ๆ เพราะรายการบรรยายของอาจารย์จบไปแล้ว

ผมขอเรียนกับอาจารย์ตรง ๆ ว่า ผมทนฟังการบรรยายเรื่องเกี่ยวกับสถานที่ปฏิบัติของอาจารย์ไม่ได้จริง ๆ มันเสียใจหัวใจชอกช้ำ พุดไม่ถูกจริง ๆ เดี่ยวอาจารย์ก็กล่าวยั่วว่า เรื่องสถานที่ไม่จำกัด ที่ไหน ๆ ก็ได้ ฟังแล้วรู้สึกว่ามันขัดกันเองอยู่เรื่อยมา

ส. นี่เป็นข้อความตอนหนึ่งจากจดหมายของท่านผู้ฟัง

ถ้าพิจารณาจากจดหมายของท่านผู้ฟังฉบับนี้ ไม่ทราบว่าคุณมีความเห็นว่าธรรมเป็นเรื่องตรง เป็นเรื่องจริง เป็นเรื่องที่จะต้องอาจหาญ กล่าวหาญที่จะพิจารณาให้ได้เหตุผลอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อการขัดเกลา เพื่อการละ เพื่อการดับกิเลสจนหมดสิ้นเป็นสมุจเฉตจริง ๆ หรือไม่

เรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ท่านจะหลบหลีก หลีกเลี้ยง หรือว่าฟังบางตอน ไม่ฟังบางตอน ซึ่งตอนที่ไม่มีฟัง จะทราบได้อย่างไรว่ามีเหตุผลประการใดบ้าง ซึ่งทราบได้ที่ยังไม่ยอมฟัง ก็ย่อมจะไม่ทราบเหตุผลว่า เพราะเหตุใดจึงได้พุดถึงเรื่องสำนักปฏิบัติ และข้อปฏิบัติของสำนักปฏิบัติ ที่ท่านสามารถจะสอบทานได้ในพระไตรปิฎก

ณ พระวิหารเชตวัน ไม่มีคำว่า สำนักปฏิบัติวิหารเชตวัน ไม่ว่าจะเป็นพระวิหารใด ก็ไม่มีคำว่า สำนักปฏิบัติวิหารโครธาราม หรือว่าสำนักปฏิบัติวิหารเวฬุวัน เหล่านี้ เป็นต้น ขณะนี้เป็นของจริง ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และการที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ จะขัดกับการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมที่กำลังปรากฏอยู่ในขณะนี้ หรือไม่ขัด

ส่วนการที่จะไปสู่สำนักปฏิบัตินั้น จะทำให้สามารถรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติในขณะนี้ได้ หรือไม่ได้ และการฟัง ขอให้ฟังโดยตลอด ถ้าทราบได้ที่ยังปิดวิทยุ และเลือกฟังเป็นบางตอน ย่อมไม่สามารถจะเข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใดเรื่องของ

การอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น จึงเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะไป
รู้นามธรรมและรูปธรรมเฉพาะในสถานที่หนึ่ง สถานที่ใด และไม่ระลึกรู้ลักษณะของ
นามธรรมและรูปธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริง

และบางท่าน ก็อาจจะไม่ได้เปรียบเทียบสภาพของธรรม ที่จะให้เกิดความ
เข้าใจที่ถูกต้อง เช่น ในขณะนี้ กำลังเห็น และได้ยินด้วย ให้ทราบว่า ลักษณะของสติ
ที่เกิด คือ กำลังระลึกรู้ได้ และรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ จะเป็นนามธรรม หรือ
รูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย หรือทางใจก็ได้ แต่เป็นธรรมดา
เป็นปกติ

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้หนึ่งผู้ใดเข้าใจว่า ท่านเองเจริญสติปัฏฐาน แต่ไม่เป็น
ปกติ ขอให้ทราบว่า ไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐาน ถ้าเป็นการเจริญสติปัฏฐานแล้ว เป็น
ปกติ ขณะที่สติเกิด ก็รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ทางตาในขณะนี้ ก็รู้ว่า
เป็นนามธรรมที่กำลังเห็น ถ้าระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ที่เป็นรูป ก็รู้ว่า
เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น และหลงลืมสติไป ก็หลงลืมสติไป พอสติเกิด
ระลึกรู้ ก็เป็นธรรมดา เป็นปกติ เป็นชีวิตจริง ๆ

สำหรับท่านผู้ฟังที่ท่านกล่าวว่า ผมขอเรียนกับอาจารย์ตรง ๆ ว่า ผมทนฟังการ
บรรยายเรื่องเกี่ยวกับสถานที่ปฏิบัติของอาจารย์ไม่ได้จริง ๆ มันเสียหัวใจขอบกล
พูดไม่ถูกจริง ๆ เดี่ยวอาจารย์ก็กล่าวยั่วว่า เรื่องสถานที่ไม่จำกัด ที่ไหน ๆ ก็ได้ ฟังแล้ว
รู้สึกว่ามันขัดกันเองเรื่อยมา

ถ้าท่านเป็นผู้ฟังเรื่องแนวทางเจริญสติปัฏฐานมาตั้งแต่ต้นจนถึงเดี๋ยวนี้ ด้วย
ความรู้สึกว่า เกิดความเข้าใจขึ้น จะรู้สึกว่าขัดกันเองได้ไหม ในขณะที่ท่านกล่าวว่า
เสียหัวใจขอบกล พูดไม่ถูกจริง ๆ ขณะนั้นเป็นอวิชชา หรือเป็นปัญญา เมื่อไม่ทราบ
แล้ว ก็เป็นอวิชชาแล้ว

ไม่ได้อบรมเจริญสติ ในขณะที่กำลังเสียหัวใจนั้นว่า ขณะนั้นเป็นนามธรรม
ชนิดไหน ที่กำลังเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น เรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานนี้
เป็นเรื่องที่จะต้องรู้จักสภาพธรรมที่เกิดกับท่านตามความเป็นจริง ถ้าเกิดไม่พอใจขึ้น

สติเกิดระลึกได้ว่า ลักษณะที่ไม่พอใจนั้น เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป และควรที่จะรับฟัง พิจารณา ถ้าไม่เห็นด้วย หรือว่าไม่เข้าใจ ก็ขอให้ซักถาม

ถ. ปัญหาเรื่องห้องปฏิบัติ หรือว่าสำนักปฏิบัติ เป็นปัญหาที่เดียวกัน และก็ไม่มีใครตัดสิน ความจริงบาลีที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ ๆ นั้น ผมจะยกมาให้ฟัง ท่านตรัสในสติปัฏฐาน ๔ ว่า อธิ ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสึ วิหริ

อธิ แปลว่า ในธรรมวินัยนี้ ภิกขเว แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกขุ แปลว่า ภิกษุ กาเย แปลว่า ในกาย

กายานุปสฺสึ แปลว่า กาย + อนุ + ปสฺสึ

ปสฺสึ ตามไวยากรณ์แปลว่า มีปกติเห็น

และยังมีต่อไปที่ว่า อรณญคโต वा रुक्खมूलคโต वा สญฺญาคารคโต वा คือ ต้องไปอย่างนี้ จึงจะทำได้ ความจริงพระผู้มีพระภาคท่านตรัสว่า ภิกขเว ภิกขุ ท่านพูดกับพระ และพระเหล่านั้น ท่านอยู่ในป่า ในถ้ำอยู่แล้ว ท่านก็ทำได้

อรณญคโต वा ไปอยู่ป่าอยู่แล้ว ก็ทำได้ รุกฺขมूलคโต वा ผู้ที่ไปอยู่โคนไม้แล้ว ก็ทำได้ และสญฺญาคารคโต वा ผู้ที่ไปอยู่เรือนว่างแล้ว ก็ทำได้

คำว่า ทำได้นี้ ไม่ทำก็ได้

คำว่า สำนัก พูดกันมานาน ผมไม่ใช่เข้าข้างอาจารย์ ผมเป็นคนรักความจริงเหมือนกัน ถ้าอาจารย์พูดไม่ถูกธรรมจริง ๆ เราก็ขัดคอ

พระผู้มีพระภาคท่านตรัสกับพระภิกษุว่า อธิ ภิกขเว ภิกขุ พูดกับพระ และพระเวลานั้น มีบ้าน มีวัดอยู่อย่างเดิมนี้อะไร ท่านก็อยู่ในป่า ในอะไร ๆ ท่านก็บอกว่า อยู่ที่ไหนก็ทำได้ वा แปลว่า ก็ได้

และสมัยที่พระพุทธเจ้ายังไม่ปรินิพพาน พระอริยสาวก อย่างท่านอนาถปิณฑิกะ ท่านก็ไม่ได้ไปปลุกกระท่อมที่ไหนที่จะไปเจริญวิปัสสนา ก็อยู่บ้านเหมือนกัน อย่างมหาอุบาลิกาวีสาขา ก็ไม่มีกระท่อมที่ไหนจะไปเจริญวิปัสสนา

อนุ แปลว่า เนื่อง ๆ หรือตามก็ได้ เห็นตาม

บัสสี แปลว่า มีปกติ ต้องเปลอย่างนั้น คนที่ไม่รู้บาลีแปลสงเดชไปก็แปลได้
แต่ถ้าจะแปลกันอย่างตรงไปตรงมา บัสสี ต้องแปลว่า มีปกติเห็นตาม กายในกาย
ปกติ ก็หมายความว่า ปกติ เราอยู่ที่ไหน ๆ ก็เรียกว่าปกติ ไม่ใช่ไปพิเศษ

๓๘๗

ถ. อีกอย่างหนึ่ง กรุงราชคฤห์ก็ดี กรุงสวตถิก็ดี มีพลเมืองเท่าไร เป็น โภฏี ๆ ถ้าหากจะไปนั่งเข้ากัมมัฏฐานกัน มีเงินเท่าไรสร้างสถานปฏิบัติถึงจะพอ เพราะฉะนั้น จะอยู่ที่ไหนก็ได้ และไม่ปรากฏว่า สองท่าน คือ ท่านอนาถปิณฑิก- เศรษฐี หรือมหาอุบาลิกาวีสาขามีความมารดาไปนั่งเจริญวิปัสสนาที่ไหน ทำไมท่านจึง สำเร็จเป็นพระโสดาบัน

นางวิสาขาเป็นพระโสดาบันตั้งแต่ท่านอายุได้ ๗ ขวบ พ่อใช้ให้ไปรับ พระพุทธเจ้า ไม่ได้ไปเจริญวิปัสสนาที่ไหน ไปรับพระพุทธเจ้าแล้วได้สำเร็จ ไม่มีที่ ๆ จะไปนั่งเจริญ เข้าใจว่า ไปรับและได้ฟังพระพุทธเจ้าเทศน์ และได้สำเร็จ ไม่ได้ไปนั่ง เจริญ ไม่มี

คำว่า อยู่ที่ไหนก็ได้ ผมเลื่อมใสจริง ๆ รวมความแล้ว คำว่า ปกติ อาจารย์ ไม่ได้พูดเอง มาจากคำว่า อนุปสฺสึ ซึ่งแปลว่า มีปกติเห็นตาม ถ้าใครแปลอย่างอื่น ผิดไวยากรณ์ทีเดียว

สุ. ขอบพระคุณท่านผู้ฟัง ที่กรุณาให้ความหมายในทางภาษาบาลี

ถ. ท่านผู้ฟังท่านหนึ่งได้อธิบายถึงคำว่า ไปสู่สำนักปฏิบัติ ท่านก็ยกภาษา บาลีขึ้นมา และอธิบายภาษาบาลีนั้นให้เป็นที่เข้าใจว่า เป็นอย่างไรกันแน่ ท่านก็บอกว่า อารญญโคโต วา หรือว่าสุญญาคโคโต วา นี้ ท่านก็บอกว่า ไปอยู่ที่นั่นแล้ว โดย ศัพท์จริง ๆ นั้นแปลว่า ไปอยู่ที่นั่นแล้ว ไม่ใช่ไปเพื่อเจริญสติปัฏฐานที่นั่น คือ อยู่ที่นี่ แล้ว ก็เจริญสติปัฏฐานที่นั่นก็ได้ แสดงว่าอย่างนั้น

นี่ตามมหาสติปัฏฐานสูตรที่เขาแปลกันมานานแล้ว พิมพ์ครั้งที่ ๑๖ พ.ศ. ๒๕๐๙ ท่านใช้คำว่าอย่างนี้ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการสับสนกันขึ้นได้ เช่น คำว่า อรญญโคโตวา ท่านแปลว่า ไปที่ป่าก็ตาม คำว่าไปที่ป่าก็ตาม ทำให้เราเข้าใจว่า อ้อ ต้องไปที่ป่า จึงจะเจริญสติปัฏฐานได้ แต่ท่านผู้รู้เมื่อสักครู่นี้ท่านบอกว่า ไม่ใช่อย่าง

นั่น หรือผู้ที่รู้ภาษาบาลีท่านอื่น ๆ ท่านก็บอกแล้วว่า ไปแล้วสู่ป่าก็ตาม หมายความว่า ไปอยู่ที่นั่นแล้ว ไม่ใช่ว่า ไปที่ป่าก็ตาม ผมเห็นพ้องกับท่านผู้รู้ภาษาบาลีที่แปลว่าเขาไปอยู่ที่นั่นแล้ว พระเหล่านั้น ท่านไปอยู่โคนต้นไม้บ้าง ตามป่าบ้าง หรือว่าไปสู่ที่ว่างแห่งใดแห่งหนึ่งก็ตาม ที่เหล่านั้นแหละ จะเป็นที่เจริญสติปัฏฐานได้ เป็นปกติของตน

อีกคำหนึ่ง คือ คำว่า วิหริ แปลว่า อยู่ คำนี้ท่านอรรถกถา ท่านอธิบายว่า อยู่ด้วยอิริยาบถใดอิริยาบถหนึ่ง เช่น ยืนก็ดี เดินก็ดี นั่งก็ดี นอนก็ดี จะนั่งก็เจริญสติได้ จะเดิน จะนอนก็เจริญสติได้ หรือจะอย่างไรก็ได้ทั้งนั้น ความหมายเป็นอย่างนี้ ที่นี้คำแปลต่าง ๆ เหล่านี้ คล้าย ๆ กับว่าไม่สมบูรณ์ จะไปตำหนิท่านก็ไม่ได้

ส. ขอขอบพระคุณท่านผู้ฟัง ที่ได้กรุณายกข้อความในหนังสือที่แปลจากมหาสติปัฏฐาน แม้แต่ข้อความที่ว่า วิหริ ซึ่งหมายความว่าถึง ย่อมอยู่

พระอรรถกถาจารย์ ท่านก็ยังได้อธิบายความไว้ว่า ที่ว่า ย่อมอยู่นั้น ย่อมอยู่อย่างไร ถ้าท่านผู้ฟังเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องชีวิตปกติ เห็น ได้ยิน เป็นสภาพปกติ มีท่านผู้ใดบ้างไหม ที่อยู่ตามปกตินี้ ไม่นั่ง ไม่นอน ไม่ยืน ไม่เดิน

ถ. ผมเห็นด้วยที่ว่า วิหริ แปลว่า อยู่ พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสย่อ ๆ ท่านพระอรรถกถาจารย์ท่านก็อธิบายว่า อยู่อย่างไร สมมติว่า ผมถามว่า ไปไหนมา อีกฝ่ายก็ตอบว่า เปลา อยู่บ้าน หมายความว่า อยู่บ้าน ก็ความหมายเดียวกับ หริ ย่อมอยู่ คือ อยู่บ้าน ซึ่งเราจะนั่งอย่างเดียว หรือจะนอนอย่างเดียว ก็ไม่ใช่ ก็ต้องอยู่ทั้ง ๔ อิริยาบถ

ส. เพราะฉะนั้น ใครจะอยู่โดยไม่นั่ง ไม่นอน ไม่ยืน ไม่เดินนี้ ไม่มี เป็นชีวิตปกติธรรมดา แต่ไม่ใช่หมายความว่า พอจะทำวิปัสสนา ก็ไปทำนั่ง ทำนอน ทำยืน ทำเดิน ทำจริง ๆ นั่งก็ต้องมีท่าทาง โดยเฉพาะเดิน ก็ต้องสำรวจ แกว่งมือก็ไม่ได้ เป็นปกติก็ไม่ได้

ถ. ความจริงตาม word by word คำว่า วิหริ

ติ เป็นกิริยาอาชยาต หร และ วิ ถ้าแปลตามตัว ไม่ใช่ นั่ง นอน ยืน เดิน แต่แปลว่า นำไปวิเศษ หร แปลว่า นำไป วิ คือ วิเศษ

นำไปวิเศษ หมายความว่าอะไร ไม่รู้เรื่อง ไม่รู้จริง ๆ แต่อรรถกถาท่านบอกว่า คือ นั่ง นอน ยืน เดิน ย่อมนำไปวิเศษ ท่านว่าอย่างนี้ แปลตามตัวนะ แต่เราแปลตามภาษาสำนวน ก็แปลว่า อยู่

อยู่ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน ก็ขยายกันไปอย่างนั้น อย่างที่ว่า อยู่บ้าน อยู่บ้านก็ต้องอยู่ทุกอิริยาบถ นั่ง นอน ยืน เดิน ก็อยู่ในคำว่า วิหริติ ทั้งนั้นแหละ

สุ. สำหรับเรื่องไปทำนั่ง ไปทำนอน ทำยืน ทำเดิน ก็เคยได้รับฟังคำอธิบายของบางท่านว่า พอท่านที่สนใจในเรื่องที่จะทำวิปัสสนาไปตามผู้ที่จะอธิบาย ท่านก็บอกว่า ไหนลองเดินให้ดูซิ ก็ปรากฏว่า คนนั้นเดินไม่เป็น เป็นไปได้ได้อย่างไร เดินไม่เป็น ก็เดินอยู่เป็นปกติ ไปไหนมาไหนก็เดิน แต่พอจะทำวิปัสสนา ผู้ที่จะอธิบายให้ฟังบอกว่า เดินอย่างนั้น เดินไม่เป็น แสดงให้เห็นว่า ต้องไปทำเดินให้เป็นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เป็นปกติ

นอกจากนั้น แม้ข้อความในมหาสติปัฏฐานที่ว่า รู้อาการของกาย ในหมวดของกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ซึ่งภาษาบาลีใช้คำว่า อาการของสภาพธรรม อาการของสัญญา อาการของวิตก อาการของกายซึ่งไม่ใช่ตัวตน ก็ได้แก่ รูปที่ปรากฏที่กาย จึงจะไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และรูปที่ปรากฏที่กายนี้ มีลักษณะอ่อนหรือแข็ง มีลักษณะเย็นหรือร้อน มีลักษณะตึงหรือไหว แต่ไม่ใช่ให้รู้ท่าทาง

คำว่า ให้รู้อาการของกาย ไม่ได้หมายความว่า ให้ควบคุมเป็นท่าทางของรูป และก็รู้ ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะเหตุว่าให้รู้อาการของกายว่าไม่ใช่ตัวตน ก็คือ อาการนั้นเป็นอาการของธาตุดิน หรือธาตุน้ำ หรือธาตุไฟ หรือธาตุลม ซึ่งมีอาการแต่ละอาการคือ มีลักษณะแต่ละลักษณะนั่นเองปรากฏให้รู้ได้ และจะต้องรู้ถูกต้องตามความเป็นจริงว่า ปรากฏตรงไหน ดับตรงนั้น ไม่สามารถที่จะเอามาต่อควบคุมกัน เป็นท่าทาง เป็นตัวเป็นตนได้ แม้แต่ลมหายใจที่ปรากฏที่ช่องจมูก เกิดที่ช่องจมูก ปรากฏที่

ช่องจมูก ดับที่ช่องจมูก นั้นเป็นอาการของกาย แต่ไม่ใช่เป็นการควบคุมเป็นทำเป็นทาง

ขออ่านจดหมายของท่านผู้ฟัง มาจากบ้านเลขที่ ๓๘๑ สุดตรอกวัดท้ายตลาด
สุดถนนอรุณอมรินทร์ ตำบลวัดอรุณ อำเภอบางกอกใหญ่

ข้อความบางตอนในจดหมายมีว่า

ปัญหาที่ถามในแนวทางเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ก็ได้ทราบทัศนคติของผู้ถาม
หลายท่านว่า มีความเห็นผิดถูกกันไปได้ต่าง ๆ นานา แทบทุกรายมักไม่ยอมรับ
แนวทางของท่านอาจารย์เสียบ้างเลย ชอบโต้แย้งอาจารย์เกี่ยวกับเรื่องสถานที่ ต้องมี
ห้องปฏิบัติ มีการดูรูปนั่ง นอน ยืน เดินอยู่นั่นเอง อาจจะเป็นเพราะท่านเหล่านั้นไม่
ค่อยมีบารมีที่ได้สั่งสมไว้ในอดีตอันดึกดำบรรพ์มาก่อน หรือถ้ามี ก็อาจจะน้อยมากกระมัง
ครับ จึงมองไม่ค่อยเห็น แม้จะมีโอกาสช่องทางที่อาจารย์พยายามชี้ให้เห็นหนทางตรง
และสั้นที่สุด ไม่ต้องเดินอ้อม ก็แสนยากเหลือเชียว ทั้ง ๆ ที่ท่านเหล่านั้น บางท่านก็มี
ความรู้แตกฉานด้านทฤษฎีมากกว่าผมเสียอีก แต่ทำไมกลับเห็นผิดไปได้ ไม่ยอมเชื่อ
ส่วนผมไม่ใช่พูดว่าเชียว หรือยกย่องอาจารย์อย่างไรหรอกครับ ผมเชื่อด้วยเหตุผล

ในตัวผมเอง ร่างกายของเรา (จำเป็นต้องใช้ตัวตนทั้ง ๆ ที่รู้ว่ามันเป็นกลุ่มธาตุ)
รับกระทบสี่ เสียง กลิ่น รส สัมผัส ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย (รูป)
และรู้สิ่งกระทบแต่ละสิ่งแต่ละอย่างได้ด้วยใจ (นาม) มีสติ พิจารณาสังเกตรูปและนาม
ที่เกิดปรากฏด้วยเหตุปัจจัยนานบ้าง ไม่นานบ้าง ก็ดับ ไม่มีอะไรคงที่ยั่งยืนได้เลย
เป็นปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ด้วยเหตุที่มันเป็นรูปและนามที่
เกิดเพราะเหตุปัจจัยปรุงแต่งนี้แหละครับ จึงไม่ควรยึดถือ และเข้าใจผิดว่า เป็นสัตว์
เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นเรา เป็นเขา ถ้าขาดสติก็เป็นตัวตนทุกที

ใคร ๆ ที่ไม่อัปปัญญา ก็ย่อมรู้ และเห็นจริงได้ ตัวผมตลอดร่างนี้แหละครับ
เป็นเครื่องพิสูจน์ ไม่เห็นจำเป็นต้องไปเชื่อคนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้
คนโน้นว่าอย่างโน้น จนเกิดลังเล ตัวผมตลอดร่างนี้แหละครับ เป็นเครื่องพิสูจน์อย่างดี

ผมไม่เคยไปฟังสำนักใด ๆ มาก่อนเลย ในชีวิตก็เพิ่งฟังคำบรรยายจากอาจารย์ทางวิทยุเป็นครั้งแรก พิจารณา ไตร่ตรอง สังเกตธรรม รูปนามเกิดปรากฏอยู่ล้อมรอบกายเรา ก็รู้สึกสมจริงตามอาจารย์บรรยายทุกอย่าง ตรงตามความรู้สึกจริง ๆ ไม่เห็นจำเป็นต้องเลือกสถานที่ ไม่เห็นจำเป็นที่จะต้องใช้คำว่าปฏิบัติ หรือเตรียมตัวเตรียมใจอะไรเลย มันเกิดขึ้นอยู่รอบกายเราตลอดเวลา อยู่แต่ว่าขาดสติหรือเปล่าเท่านั้น ถ้าเผลอ ขาดสติ มันก็เป็นตัวตนทุกที

อาจารย์ครับ ผมฟังเสียงของอาจารย์บรรยายแต่นามรูปปริเฉทญาณ ปัจจัย-ปริคคญาณ มาจนเบื่อ เฝ้ารออยู่ว่า เมื่อไรหนอ ผมจะได้มีโอกาสฟังภคยตูปัญฐานญาณ อาทิณานุปัตตสนาญาณ และญาณอื่น ๆ เสียที ชาตินี้ทั้งชาติอาจไม่มีหวังกระมัง

สุดท้ายนี้ขอให้อาจารย์จงเจริญยิ่งกาลนาน

ด้วยความเคารพนับถืออย่างสูง

ส. ขอขอบพระคุณ และขออนุโมทนาท่านเจ้าของจดหมายด้วย ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ท่านผู้ฟังแต่ละท่าน ก็มีความเข้าใจในธรรมที่ได้ฟังต่าง ๆ กันไป บางท่านก็เข้าใจโดยตลอด เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญาเป็นปกติ

ข้อความตอนท้ายของจดหมายที่ว่า เมื่อไรหนอ ผมจะได้มีโอกาสฟังภคยตูปัญฐานญาณ อาทิณานุปัตตสนาญาณ และญาณอื่น ๆ เสียที ชาตินี้ทั้งชาติอาจไม่มีหวังกระมัง

ขอเรียนให้ท่านผู้ฟังทราบว่า เรื่องของการอบรมเจริญปัญญา อย่าได้หวังกังวลถึงพยัญชนะภาษาบาลี ก่อนนี้มีท่านผู้ฟังที่เป็นห่วงเหลือเกินว่า เมื่อไรท่านจะได้ฟังธัมมานุปัตตสนาสติปัญญาสักที ซึ่งเท่าที่บรรยายไปแล้ว ก็เป็นโดยลำดับ คือ กายานุปัตตสนาสติปัญญา เวทนานุปัตตสนาสติปัญญา และขณะนี้ คือ จิตตานุปัตตสนาสติปัญญา นัยที่ว่า จิตที่ปราศจากราคะ ซึ่งเป็นไปในกุศลประการต่าง ๆ ในเรื่องของทาน ศีล และขณะนี้กำลังถึงเรื่องของศีล ๕ จบข้อที่ ๓ กำลังจะต่อไปถึงข้อที่ ๔

แต่ว่าเรื่องของธรรม เป็นเรื่องสภาพธรรมที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ ที่จะต้องศึกษา ศึกษา ไม่ใช่โดยการฟัง แต่โดยการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพื่อที่จะได้ละความเห็นผิดที่เคยยึดถือสภาพนั้นว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล และการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลนั้น ก็ลึกเหลือเกิน และละเอียดมากด้วย จึงต้องอาศัยการอบรมเจริญสติจริง ๆ ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วปรากฏในขณะนี้ โดยไม่ต้องห่วงถึงชื่อเลย

ไม่จำเป็นต้องห่วงกังวล เพราะถ้าท่านห่วงกังวล ก็ไม่ได้ทำให้ท่านระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง และแม้แต่ความกังวลนั้น ก็เป็นสภาพของนามธรรม ลักษณะนั้นเป็นความกังวล เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง แล้วก็หมด และก็มิมีนามรูปปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ลักษณะอื่น ๆ ต่อไป

เพราะฉะนั้น ประโยชน์ที่สุด คือ อย่าหวังคอยอะไรเลย ขอแต่เพียงให้ทราบ ว่า ขณะนี้ปัญญาผู้ชัดจริง ๆ ประจักษ์ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนของนามธรรม และรูปธรรมแล้วหรือยัง และเจริญอบรมอย่างไร จึงจะสามารถทำให้รู้ชัดขึ้น ต้องประกอบด้วยความละคลายด้วย ไม่อย่างนั้น ก็ไม่สามารถจะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้ ไม่ควรที่จะต้องกังวลถึงพยัญชนะเลย

ท่านสามารถตรวจสอบข้อความนี้ได้ใน **พระสูตรตันตปิฎก** ซึ่งพระผู้มีพระภาค ทรงแสดงธรรมกับผู้ฟังโดยไม่กล่าวถึงคำว่า ภัยตูปัญฐานญาณ หรืออาทีนवानุปัสสนาญาณเลย แต่บุคคลผู้ฟังนั้น ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้า ซึ่งท่านผู้ฟังก็จะศึกษาโดยตรงได้ จากพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงกับท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี หรือแม้วิสาขามหาอุบาสิกา ก็ไม่มีพยัญชนะที่พระผู้มีพระภาคทรงกล่าวถึงภัยตูปัญฐานญาณ หรืออาทีนवानุปัสสนาญาณ

หรือแม้ในพระสูตรอื่น ๆ ท่านก็จะเห็นได้ว่า มีข้อความว่า รู้ชัด ซึ่งอรรถของคำว่า รู้ชัดนี้ ลึกซึ้งจริง ๆ เพราะว่าเป็นการสะสมอบรมปัญญาที่สามารถประจักษ์ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ที่เป็นวิปัสสนาญาณตามลำดับขั้นจริง ๆ

ซึ่งในทีนี้ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงจำเป็นที่จะกล่าวถึงพญานาคที่เป็นวิปัสสนาญาณเลย ในเมื่อผู้ฟังในขณะนั้น กำลังรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม กำลังประจักษ์หรือกำลังแทงตลอดในลักษณะนั้นอยู่แล้ว

๓๘๘

สำหรับท่านที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน เพื่อที่ท่านจะได้ไม่ต้องกังวลว่า ท่านถึงวิปัสสนาญาณนั้นแล้วหรือยัง หรือว่าท่านกำลังคอยวิปัสสนาญาณชั้นใดชั้นหนึ่งอยู่ หรือแม้ว่าท่านจะมีตรุนวิปัสสนาญาณในวันหนึ่งวันใดแล้ว ท่านก็ไม่ควรที่จะกังวลถึงพลวิปัสสนาญาณชั้นต่อไป เพราะว่า ขณะใดที่กังวลถึง ก็ไม่ใช่สติที่กำลังรู้ในสภาพที่เป็นเพียงนามธรรมเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า สำหรับบางท่าน ท่านต้องอบรมเจริญวิปัสสนาญาณเป็นลำดับ ซึ่งแต่ละญาณนี้เข้าจริง ๆ เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่า ขณะใดที่มีความกังวลเกิดขึ้น แม้วิปัสสนาญาณยังไม่เกิด ก็เป็นเครื่องกั้นอยู่แล้ว หรือแม้ว่าวิปัสสนาญาณขั้นต้น ๆ เกิดแล้ว และมีความกังวลเกิดขึ้น ขณะนั้นแสดงว่า สติไม่ได้ระลึกรู้ในสภาพที่เป็นเพียงนามธรรม ที่ปัญญาจะสมบูรณ์คมกล้าและแทงตลอดได้ทันที จะต้องอาศัยการอบรมต่อไปอีก จนกว่าจะสามารถละคลายการยึดถือได้จริง ๆ

ขอตอบจดหมายอีกฉบับหนึ่ง ท่านเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๓ ถนนดอยสะเก็ดเก่า ตำบลวัดเกต อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

มีข้อความว่า

ผมมีความปรารถนาที่จะสนทนาธรรมกับผู้เฒ่าธรรม ผมมิได้ติดอาจารย์ หรือที่เรียกกันว่าอาจารย์ทิฐิ แต่เท่าที่ผมได้เฝ้าศึกษาธรรมมาตลอดเวลา ความเข้าใจของผมอยู่ในแนวเดียวกับอาจารย์สุจินต์ ผมได้แต่ฟังคำบรรยายทางวิทยุในตอนเช้า และกลางคืน ในขณะที่อยู่กรุงเทพ ผมได้รับความสว่างมาก ผมอยากจะเรียนให้ทราบว่า ผมเข้าใจทุก ๆ คำ แต่ผมจำไม่ได้ ผมได้พยายามแล้ว แต่อาจเป็นเพราะไม่ได้รับฟังติดต่อกัน หรือภาระทั้งหลายของผมมันยัดเข้าไปในสมองเสียสิ้นก็เป็นได้

บางครั้งผมอยากจะหนีไปให้พ้น ผมมิได้เบื่องาน แต่ผมเบื่อความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความเอาวัดเอาเปรียบของบุคคลที่วิ่งวนอยู่ในการค้า ผมได้แต่นึกอยู่

เสมอว่า สักวันหนึ่งผมจะได้หยุดพักผ่อน แม้ว่าวันนั้นจะเป็นวันที่ล้มหายใจได้จากผมไป ผมก็จะเป็นสุขอย่างยิ่ง ผมเองขณะนี้ได้อยู่มานานแล้วในโลกนี้ คงจะมีเวลาเหลืออีกไม่นานนัก ผมจึงปรารถนาแต่ความสงบ ผมยังคงอยากในความสงบอยู่ ผมรู้ว่าผมอยากละความวุ่นวาย เพื่อจะไปติดความสงบ ผมเข้าใจในเรื่องสติที่อาจารย์สุจินต์พยายามชี้แนะ แต่ท่ามกลางความวุ่นวาย สติก็เป็นสิ่งที่ตั้งได้ยาก

ส. ที่ท่านกล่าวว่า บางครั้งอยากจะหนีไปให้พ้น แล้วหนีไปหรือเปล่า หรือว่าเพียงอยาก ความอยากนี้ อยากกันได้ทุกคน เรื่องความสงบนี้ เพียงฟังก็รู้สึกว่าจะดี คงจะสบายมาก ซึ่งถ้าเป็นความสงบแล้ว ก็หมายความว่า ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ไม่วุ่นวาย เป็นความอยาก ซึ่งบางท่านบางครั้งอาจจะหนีไปบ้าง ท่านก็อาจจะหนีบ่อย แต่ความจริงนั้นคืออะไร ก็ยังคงเป็นแต่เพียงความอยาก แต่ความจริงนั้น หนีไปได้หรือยัง ชีวิตจริง ๆ แต่ละท่านจะหนีไปได้หรือหนีไปไม่ได้ มีเหตุปัจจัยทั้งนั้น บุคคลอื่นไปไม่ได้ ท่านอยากจะเป็นอย่างนั้น แต่ท่านไม่ได้ทำอย่างนั้น ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยทั้งสิ้น แต่ท่านยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นตัวท่านที่คิดอย่างนั้น ที่อยากอย่างนั้น แต่ก็ไม่ได้ทำอย่างนั้น

แต่ละชีวิตนี้ไม่เหมือนกันเลย ชีวิตของพุทธบริษัทแต่ละท่านต่างกันไปตามเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมา เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าท่านผู้ฟังท่านนี้ มีความปรารถนาที่จะหนีไปให้พ้น แต่ตราบใดที่ไม่ได้ไป ก็แสดงอยู่แล้วว่า เพราะไม่มีปัจจัยที่จะไป เมื่อไม่มีปัจจัยที่จะไป ชีวิตจริง คือ ชีวิตที่ไม่ได้ไป ก็ควรที่จะได้สารประโยชน์จากชีวิตจริงที่ไม่ได้ไป แทนที่จะหวังรอคอย และก็เพียงอยากที่จะไป แต่เมื่อไม่ได้ไป เพราะชีวิตจริงไม่ได้สะสมมาที่จะไป ประโยชน์ที่สุดแม้ไม่ได้ไป คือ การอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ

และข้อความที่ท่านกล่าวว่า ผมเข้าใจในเรื่องสติที่อาจารย์สุจินต์พยายามชี้แนะ แต่ท่ามกลางความวุ่นวาย สติก็เป็นสิ่งที่ตั้งได้ยาก

ไม่ใช่ท่านเองจะตั้งสติ บางท่านอาจจะเข้าใจอย่างนั้น เพราะท่านคิดว่า การเจริญสติปัฏฐาน ท่านจะต้องตั้งใจที่จะเจริญ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่อยู่ใน

อำนาจบังคับบัญชา ถึงแม้ชีวิตของท่านจะวุ่นวายอย่างไรก็ตาม อย่าบังคับ หรือคิดว่าวันนี้ ขณะนี้ จะเจริญสติปัฏฐาน แต่พึงธรรมให้เข้าใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดการระลึกได้ว่า สตินั้น คือ ขณะที่กำลังระลึกอยู่ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านเพียงแต่กระทบสัมผัสสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะอ่อน จะแข็ง จะเย็น จะร้อน การฟังด้วยดี ทำให้รู้ว่า สติเกิดในขณะที่รู้ตรงลักษณะที่อ่อน ที่แข็ง ที่เย็น ที่ร้อน ในขณะนั้นเพียงชั่ววินาทีเดียว ก็เป็นสติปัฏฐาน

เวลาที่กลืนปรากฏ ขณะที่รู้ในสภาพของกลืน ศึกษา สังเกต สำเนียง รู้ในลักษณะที่ปรากฏว่า เป็นสภาพรู้กลืน หรือว่าเป็นลักษณะของกลืนที่ปรากฏทางจมูก ชั่วในขณะนั้น เป็นปกติธรรมดา เป็นสติปัฏฐาน และถ้าท่านอบรมเจริญอย่างนี้ทีละเล็กทีละน้อย วันหนึ่ง สติก็จะเกิดเพิ่มขึ้นได้

หรือถ้าถ้าไม่มีปัจจัยที่จะให้สติเกิด ท่านก็ไม่หวั่นไหว เพราะท่านรู้ว่า แม้การหลงลืมสติ ก็เป็นแต่เพียงนามธรรม ไม่ใช่ตัวตน การรู้อย่างนี้ การไม่หวั่นไหวอย่างนี้ จะทำให้สติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ ตามธรรมดา ซึ่งจะทำให้ท่านสามารถอบรมเจริญสติปัฏฐานในชีวิตจริง ที่มีปัจจัยทำให้ชีวิตของท่านวุ่นวายอย่างนี้ ในภพนี้ ชาตินี้ หรือว่าในชาติอื่น ภพอื่น โดยที่ท่านจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น ก็แล้วแต่เหตุปัจจัยที่ได้สะสมมา

แต่ไม่ได้หมายความว่า ถ้าท่านไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านก็สามารถที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม แม้ว่าท่านจะอยู่ในภพชาติที่มีชีวิตสงบกว่าภพชาตินี้ก็ตาม

เพราะเหตุว่า การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ไม่ว่าชีวิตจะวุ่นวาย จะเป็นเช่นคฤหัสถ์อย่างวิสาขามหาอุบาสิกา หรือว่าอุบาสกอุบาสิกาที่เป็นสาวกที่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม หรือว่าจะเป็นอย่างเพศบรรพชิต ก็แล้วแต่ว่า ท่านเหล่านั้นได้สะสมปัญญาที่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมมาพอที่จะรู้แจ้งแทงตลอดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้นหรือไม่

แต่ปัญญาของท่านจะสมบูรณ์ได้อย่างไร ถ้าท่านยังไม่สะสมเหตุปัจจัยโดยการระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบ่อย ๆ เนื่อง ๆ ที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้เห็นว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมนาน และเป็นเรื่องที่จะต้องรู้จริง รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จึงสามารถที่จะดับกิเลสได้ ไม่ว่าท่านจะอยู่ในเพศใดก็ตาม ถึงแม้ว่าท่านจะเป็นบรรพชิต มีชีวิตที่สงบในภพชาตินั้น แต่ถ้าไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐานมาเพียงพอที่จะรู้แจ้ง อริยสัจธรรม ก็ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ขอล่าวถึงประวัติของท่านพระกุมารกัสสปะ ผู้เลศกว่าพวกภิกษุสาวกของพระผู้มีพระภาค ผู้แสดงธรรมได้วิจิตร ซึ่งท่านผู้ฟังจะอ่านข้อความในพระไตรปิฎกที่ท่านพระกุมารกัสสปะแสดงธรรมแก่พระเจ้าปายาสีได้ใน **พระสูตรนตปิฎก ที่มณิกาย ปายาสีราชัญญสูตร** ซึ่งท่านพระกุมารกัสสปะได้แสดงธรรมให้พระเจ้าปายาสี ได้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เพราะพระเจ้าปายาสีมีความเห็นว่า โลกหน้าไม่มี ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า การที่บางครั้ง ที่ท่านมีคำพูดที่ประกอบด้วยเหตุผลที่น่าฟัง ที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น เกิดขึ้นได้อย่างไร ต้องเตรียมตัวคิดมาก่อนหรือเปล่าว่า จะพูดอย่างนั้น อย่างนี้ หรือว่าบางครั้ง แม้ว่าไม่ได้เตรียมตัวมาก่อนที่จะพูดอย่างนั้น จะชี้แจงเหตุผลอย่างนี้ ในสถานการณ์อย่างนั้น แต่คำพูดของท่านก็เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น เป็นคำพูดที่มีเหตุผล น่าฟัง และถูกต้องตามความเป็นจริง ที่เป็นดังนั้น ขอให้ทราบว่า ถ้าไม่มีการสะสมมาที่วิจิตร คำพูดเช่นนั้น ก็เกิดขึ้นไม่ได้

เพราะฉะนั้น ไม่ว่ากาย การกระทำใด ๆ ที่ท่านมีความสามารถในวิชาการแต่ละอย่าง ก็เพราะเหตุว่า มีปัจจัยที่สะสมมา หรือว่าคำพูดของแต่ละท่าน แต่ละโอกาส แต่ละสถานการณ์จะเป็นอย่างไร ก็แล้วแต่การสะสมมา

แม้ท่านพระกุมารกัสสปะ ที่ท่านจะเป็นผู้ที่เลศกว่าพวกภิกษุสาวก ผู้แสดงธรรมได้วิจิตร ก็ไม่ใช่ที่ท่านจะไม่เคยสะสมอบรมในการที่จะแสดงธรรมให้วิจิตรมา

ก่อน ทุกอย่างที่จะเป็นผลเกิดขึ้นได้ ย่อมอาศัยเหตุที่ได้สะสมมา เมื่อท่านเห็นว่าการเป็นผู้แสดงธรรมได้วิจิตรจะเป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น ท่านมีกุศลเจตนาปรารถนาที่จะเป็นผู้แสดงธรรมได้วิจิตร ท่านก็ต้องอบรมเจริญบารมีให้กุศลของท่านให้ผลในทางนั้น

สำหรับประวัติของท่านพระกุมารกัสสปะ ที่จะทำให้ท่านผู้ฟังได้เห็นว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมเจริญนาน เพื่อให้รู้จริง รู้แจ้งในสภาพธรรมที่ปรากฏ ขอกล่าวถึงข้อความใน **ปปัญจสูทนี อรรถกถา วัมมิกสูตร** ซึ่งมีข้อความว่า

คำว่า กุมารกัสสปะ เป็นชื่อของท่าน เป็นเพราะเหตุที่ท่านบวชแต่สมัยที่ท่านยังเป็นเด็ก เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เธอทั้งหลายจงเรียกกัสสปะมา จงให้ผลไม้และของควรเคี้ยวนี้แก่กัสสปะ

ภิกษุทั้งหลายจึงทูลถามว่า

กัสสปะรูปไหน

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า กุมารกัสสปะ

เพราะเหตุที่ท่านได้ชื่ออย่างนี้ นับแต่นั้นมา ท่านจึงได้นามว่า กุมารกัสสปะ แม้ในเวลาที่ท่านอายุมากแล้ว

อีกประการหนึ่ง เพราะท่านเป็นบุตรบุญธรรมของพระราชา ชนทั้งหลายจึงรู้จักท่านในนามว่า กุมารกัสสปะ แต่เรื่องนี้เป็นถ้อยคำที่กระทำให้แจ่มแจ้ง จำเดิมแต่ต้นสำหรับท่าน ดังได้สดับมา

ซึ่งจะแสดงให้ท่านผู้ฟังได้เห็น ว่า เรื่องเดิมของท่าน ดังที่ได้สดับมานั้น กว่าที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้นั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมนานเพียงไร

ในกาลแห่งพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าปทุมุตตระ ท่านได้เป็นบุตรเศรษฐี ต่อมาวันหนึ่ง ท่านได้เห็นพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ภิกษุรูปนั้นมีถ้อยคำอันไพเราะจับใจ คือ มีถ้อยคำที่วิจิตรในอรรถรสของพระธรรม ซึ่งพระศาสดาทรงแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งอันเลิศ แล้วท่านได้

ถวายทานแด่พระผู้มีพระภาคตลอด ๗ วัน แล้วได้ตั้งความปรารถนาไว้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในอนาคตกาล แม้ข้าพระองค์ พึงเป็นสาวกผู้มีถ้อยคำอันไพเราะของพระผู้มีพระภาคพระองค์หนึ่ง ดุจพระเถระรูปนี้ ดังนี้ แล้วจึงได้กระทำอยู่ซึ่งบุญทั้งหลาย ได้บวชแล้วในศาสนาของพระผู้มีพระภาคพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ไม่สามารถจะกระทำคุณวิเศษให้บังเกิดขึ้นได้

จะเห็นได้ว่า จากสมัยพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า ปทุมุตตระ จนถึงในศาสนาของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า กัสสปะ ท่านพระกุมารกัสสปะไม่สามารถจะกระทำคุณวิเศษให้บังเกิดขึ้นได้ แต่ว่าคนในสมัยนี้ อยากจะบรรลุอย่างรวดเร็ว

ได้ยินว่า ในกาลนั้น เมื่อศาสนาของพระผู้มีพระภาคซึ่งได้ปรินิพพานไปแล้ว เสื่อมถอยลง ภิกษุ ๕ รูป พาดบันไดขึ้นสู่ภูเขา ได้กระทำสมณธรรมแล้ว ในวันที่ ๓ พระสังฆเถระสำเร็จพระอรหันต์ เมื่อสำเร็จพระอรหันต์แล้ว ชาตินั้นก็เป็นชาติสุดท้าย ในวันที่ ๔ พระอนุเถระได้เป็นพระอนาคามี เมื่อท่านได้เป็นพระอนาคามี และเป็นผู้ที่ได้ฉานสมาบัติด้วย ท่านก็ได้บังเกิดในสุทธาวาสภูมิ อีก ๓ ท่านไม่อาจจะให้คุณวิเศษบังเกิดขึ้นได้ ก็บังเกิดแล้วในเทวโลก บรรดาท่านทั้ง ๓ นั้น เสวยสมบัติอยู่ในเทวโลกทั้งหลาย และในมนุษย์ทั้งหลาย สิ้นพุทธันดรหนึ่ง

ในสมัยของพระอรหันตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมพระองค์นี้ ท่านหนึ่งบังเกิดในกรุงตักศิลา ได้เป็นพระราชบุตรพระนามว่า ปุกกุสะติ ทรงผนวชอุทิศแด่พระผู้มีพระภาค เสด็จไปอยู่สู่กรุงราชคฤห์ พังพระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคในโรงช้างม้า ได้บรรลุอนาคามีผล

ซึ่งท่านผู้ฟังจะศึกษาพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ท่านปุกกุสะติได้ ใน **มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ วิภังควรรค ธาตุวิภังคสูตร**

อีกท่านหนึ่ง บังเกิดในเรือนแห่งสกุล ที่ทำเรือแห่งหนึ่ง ขึ้นเรือแล้ว เรือแตก ได้นุ่งผ้าเปลือกไม้ ได้บรรลุถึงลาภ ได้ลาภ ได้สมบัติต่าง ๆ เพราะความเลื่อมใสของบุคคลที่เห็นท่านนุ่งผ้าเปลือกไม้ ท่านจึงเกิดความคิดขึ้นว่า เราเป็นพระอรหันต์ แต่ว่า

เทวดาผู้หวังประโยชน์ผู้บังเกิดแล้วในสุทธาวาส ผู้เคยเป็นสหาย ได้นำเสนอท่านไป ด้วยคำว่า ท่านไม่ใช่พระอรหันต์ ท่านจงไปถามปัญหากับพระศาสดา เมื่อกระทำ แล้วเหมือนอย่างนั้น ท่านก็ได้บรรลุอรหัตตผล

ข้อความข้างต้นเป็นเรื่องของท่านพระพาหิยะ ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดได้ใน **ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ อุทาน โพธิวรรคที่ ๑ พาหิยสูตร**

ส่วนอีกท่านหนึ่ง เกิดแล้วในท้องถิ่นกุลทวาริกาคนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ ก็นางกุลทวาริกาคนนั้น ครั้งแรกได้อ้อนวอนมารดาบิดาเพื่อจะบวช เมื่อไม่ได้การบรรพชา ก็ไปสู่เรือนแห่งสกุล คือ ได้แต่งงานและไปอยู่กับสามี ไม่รู้อยู่ แม้ว่ากรรมได้ตั้งขึ้นแล้ว ให้สามีพอใจแล้ว อันสามีอนุญาตให้ไปบวช จึงได้ไปบวชในสำนักภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีทั้งหลายได้เห็นนิมิตแห่งกรรมของนาง จึงได้ถามท่านพระเทวทัต ท่านพระเทวทัตก็ตอบว่า นางภิกษุณีนี้ไม่เป็นสมณะ

ภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงมอบหมายให้กับท่านพระอุบาลีเป็นผู้วินิจฉัยในเรื่องนี้ ท่านพระเถระได้เชิญสกุลทั้งหลายที่อยู่ในนครสาวัตถี และวิสาขามหาอุบาลิกา ชำระวินิจฉัยในเรื่องนี้ แล้วก็กล่าวว่า นางตั้งกรรมขึ้นในกาลก่อน การบรรพชาของนางไม่เสียหาย

พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า พระเถระวินิจฉัยอธิกรณ์ได้ดีแล้ว จึงได้ทรงสาธุการแด่พระเถระ นางภิกษุณีนั่น คลอดบุตรอันเช่นกับด้วยรูปทองคำ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงรับทารกนั้นไป ให้เลี้ยงไว้ แล้วได้ให้ชื่อทารกนั้นว่า กัสสปะ ต่อมาได้ประดับตกแต่งเด็กคนนี้ แล้วนำไปสู่สำนักพระผู้มีพระภาค ให้ทูลขอบรรพชา แล้วเพราะเหตุนี้เอง ชนทั้งหลายจึงจำเด็กคนนั้นว่า กุมารกัสสปะ แม้เพราะเหตุที่เป็นบุตรบุญธรรมของพระราชา

นานไหมการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ถ้าไม่อบรมเจริญสติปัฏฐานมาอย่างมากมายในกาลแห่งพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ เช่น ในสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระปทุมุตตระ และพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ทรงพระนามว่ากัสสปะ ก็คงจะไม่ได้ฟังธรรม และรู้แจ้งอริยสัจธรรม เมื่อได้ฟังพระ
ธรรมเทศนาจากพระผู้มีพระภาค

๓๘๙

ท่านผู้ฟังคงจะได้ยินคำว่า ป่าอันธวัน ในพระสูตรบ่อย ๆ ซึ่งเป็นป่าที่อยู่ใกล้กับพระวิหารเชตวัน แต่คงจะไม่ทราบถึงประวัติของป่าอันธวัน

ข้อความในอรรถกถา ได้กล่าวถึงประวัติของป่าอันธวันไว้ใน **ปปัญจสูทนี** ซึ่งเป็นอรรถกถาของ **มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ วัมมิกสูตร** ซึ่งมีเรื่องชีวิตของสาวกที่เป็นฆราวาส ที่เป็นอริยสาวกด้วย

ประวัติของป่าอันธวันมีว่า

พระสรีระธาตุของพระผู้มีพระภาคผู้มีอายุน้อยทั้งหลาย ย่อมกระจัดกระจายด้วยอาณูภาพแห่งการอธิษฐาน พระสรีระธาตุของพระผู้มีพระภาคผู้มีอายุยืนทั้งหลาย ย่อมตั้งอยู่เป็นขึ้น คือ เป็นแท่งเดี่ยวดุจแท่งทอง พระสรีระธาตุแม่ของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า กัสสปะ ก็ได้ดำรงอยู่แล้วแม้อย่างนี้ ต่อแต่นั้น มหาชนก็ประชุมกันว่า พระธาตุเป็นแท่งเดียวกัน ใคร ๆ ไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ พวกเราจักทำอย่างไรกัน แล้วกล่าวว่า

พวกเราจักกระทำพระธาตุที่เป็นแท่งเดี่ยวเท่านั้นไว้ในเจดีย์ อาจารย์บางพวกกล่าวว่า เจดีย์นั้นสูงถึง ๗ โยชน์ แต่มหาชนตกลงใจกันว่า เจดีย์นี้ใหญ่นัก ในอนาคตใคร ๆ ไม่อาจจะปฏิบัติได้ ขอเจดีย์จงมีประมาณ ๖ โยชน์ ขอเจดีย์จงมีประมาณ ๕ โยชน์ ลดลงอีกเป็น ๔ โยชน์ ๓ โยชน์ ๒ โยชน์ จนถึง ๑ โยชน์ แล้วจึงคิดกันว่า

อิฐทั้งหลายย่อมเป็นเช่นไร จึงได้ตกลงใจกันว่า แผ่นอิฐทางด้านนอกจงสำเร็จด้วยทองสีแดงเป็นแท่งเดี่ยวมีค่า ๑ แสน อิฐด้านในมีค่าห้าสิบบัน คือ ห้าหมื่น อิฐที่จะกระทำด้วยดินเหนียว ก็กระทำด้วยหรดาล คือ หินชนิดหนึ่ง และมโนศิลา กิจที่จะต้องทำด้วยน้ำ เขาทำด้วยน้ำมัน ดังนี้ แล้วก็ได้แบ่งทางเข้าออกเป็น ๔ ส่วน พระราชาทรงรักษาประตูทางเข้าด้านหนึ่ง พระกุมารผู้ทรงไว้ซึ่งแผ่นดิน

ผู้เป็นราชบุตร รักษาประตูด้านหนึ่ง เสนาบดีซึ่งเป็นหัวหน้าของอำมาตย์ทั้งหลาย รักษาประตูด้านหนึ่ง เศรษฐีผู้เป็นหัวหน้าของชาวชนบททั้งหลาย รักษาประตูด้านหนึ่ง แต่เพราะเหตุที่พระเจดีย์นั้น เพียบพร้อมด้วยทรัพย์ คือ แผ่นอิฐทางด้านนอก จงสำเร็จด้วยทองสีแดงเป็นแท่งเดียวมีค่า ๑ แสน อิฐด้านในมีค่าห้าสิบบัน คือ ห้าหมื่น อิฐที่จะทำด้วยดินเหนียว อันเขากระทำไว้ด้วยหรดาลและมโนศิลา กิจที่จะต้องทำด้วยน้ำ เขาทำด้วยน้ำมัน ดังนี้

แม้พระราชาก็ทรงให้นำทองคำมา เริ่มทำกรรมที่ประตูที่พระองค์ทรงรักษา อุปราชก็ดี เสนาบดีก็ดี ก็ได้ทำเช่นนั้นที่ประตูของตน ๆ แต่การงานยังค้างอยู่ที่ประตูที่เศรษฐีรักษาไว้ ต่อแต่นั้น อุปาสกคนหนึ่งชื่อโยสธรร เป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก และเป็นพระอรียสาวก ผู้เป็นพระอนาคามี อุปาสกผู้นั้นได้ทราบว่าการงานยังค้างอยู่ จึงได้ให้บุคคลเทียมเกวียน ๕๐๐ เล่มไปยังชนบท ชักชวนว่า พระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ถึง ๒๐,๐๐๐ ปี ประสูติแล้ว รัตนเจดีย์ประมาณ ๑ โยชน์ อันเขาสร้างไว้เพื่อพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ใดปรารถนาจะให้สิ่งใด จะเป็นทองคำก็ตาม เงินก็ตาม รัตนะ ๗ ประการก็ตาม หรดาลก็ตาม มโนศิลาก็ตาม ผู้นั้นจงให้สิ่งนั้น มนุษย์ทั้งหลายได้ให้สิ่งทั้งหลาย มีเงิน และทอง เป็นต้น ตามกำลังของตน ผู้ที่ไม่สามารถจะให้อะไร ๆ เช่น เงิน ทอง เป็นต้น ก็สามารถจะให้น้ำมัน ข้าวสาร เป็นต้น

อุปาสกได้ส่งน้ำมัน และข้าวสาร เป็นต้น เพื่อค่าจ้างและรางวัล สำหรับพวกกรรมกรทั้งหลาย ให้จ่ายทองคำแก่บุคคลที่เหลือ ส่งไปแล้ว ได้เที่ยวไปตลอดชมพูทวีปทั้งสิ้น ด้วยประการฉะนี้

การงานที่เจดีย์สำเร็จแล้ว เพราะเหตุนั้น ชนทั้งหลายจึงส่งหนังสือไปจากที่ที่ก่อสร้างเจดีย์ว่า งานเสร็จแล้ว ขออาจารย์จงมาไหว้พระเจดีย์ แม้อุปาสกก็ส่งจดหมายไปว่า เราได้ชักชวนชาวชมพูทวีปไว้ว่า สิ่งใดมี จงถือเอาสิ่งนั้น ทำให้งานสำเร็จ จดหมายทั้งสองฉบับมาพบกันระหว่างทาง แต่จดหมายจากสถานที่สร้างเจดีย์ได้ไปถึงมือของอาจารย์ก่อน อุปาสกผู้เป็นอาจารย์นั้น อ่านจดหมายแล้ว ก็ดำริว่า เราจักไหว้พระเจดีย์ ดังนี้ แล้วก็ออกเดินทางไปด้วยผู้เดียว

ในระหว่างทาง โจร ๕๐๐ ได้ดักรออยู่ในดง ในดงแห่งนั้น โจรพวกหนึ่งเห็น อุบาสกนั้นแล้ว จึงได้คิดกันว่า อุบาสกนี้ได้รวบรวมเงินและทองมาจากชมพูทวีปทั้งสิ้น ชุมทรัพย์ทั้งหลายที่เป็นไปอยู่ ได้มาแล้ว ดังนี้ จึงได้บอกแก่โจรที่เหลือ แล้วได้จับ อุบาสกนั้นไว้

อุบาสกถามว่า

พ่อทั้งหลาย เพราะเหตุใดพวกท่านจึงจับข้าพเจ้าไว้

พวกโจรตอบว่า

ท่านได้รวบรวมเงินและทองทั้งสิ้นจากชมพูทวีปไว้ ท่านจงให้เงินและทองแก่ พวกเราสักเล็กน้อย

อุบาสกตอบว่า

พวกท่านไม่รู้ดอกหรือว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรง พระนามว่ากัสสปะ ปรินิพพานเสียแล้ว ชนทั้งหลายได้สร้างรัตนเจดีย์ประมาณหนึ่ง โยชน์เพื่อพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เราได้รวบรวมทรัพย์เอาไว้มากเพื่อประโยชน์ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ตนเอง ข้าพเจ้าส่งทรัพย์นั้น จากสถานที่ที่ข้าพเจ้าได้แล้ว ได้แล้ว ไปที่เจดีย์เท่านั้น แต่สำหรับข้าพเจ้าแล้ว เว้นผ้าสาฎกที่นุ่งไว้เสียแล้ว ก็ไม่มีทรัพย์ สมบัติอะไรอื่น แม้แต่กากณิกเดียว

โจรพวกหนึ่งกล่าวขึ้นว่า

เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกท่านจงปล่อยอาจารย์ท่านนี้ไปเสียเถอะ

โจรอีกพวกหนึ่งกล่าวว่า

อุบาสกนี้ พระราชาก็ยกย่อง อำมาตย์ก็ยกย่อง ถ้าเห็นพวกเราคนใดคนหนึ่ง เข้าไปในเมือง ก็จะพึงบอกแก่พระราชา และราชอำมาตย์ เป็นต้น แล้วพึงยังพวกเรา ให้ถึงความพินาศย่อยยับ

อุบาสกกล่าวว่า

พ่อคุณทั้งหลาย ข้าพเจ้าจักไม่กระทำการอย่างนี้

ข้อความในอรรถกถามีว่า

คำพูดของอุบาสกนั้นนั่นแหละ เป็นไปเพื่อความกรุณาในพวกโจรเหล่านั้น หาใช่เพื่อความเยื่อใยในชีวิตของตนไม่

เพราะเหตุว่า ท่านเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระอนาคามีบุคคลแล้ว จึงไม่มีการที่จะไปสู่ที่ตกต่ำ คือ ในอบายภูมิอีกต่อไป แต่ว่ากรรมที่พวกโจรกระทำนี้ ย่อมเป็นปัจจัยให้เกิดในอบายภูมิได้

เมื่อพวกโจรเหล่านั้นถกเถียงกันอยู่ว่า ควรจับ ควรปล่อย ดังนี้ พวกที่มีความเห็นว่าควรจับ ดังนี้ มีมากกว่า จึงให้ฆ่าอุบาสกนั้นเสีย

ตาทั้งหลายของพวกโจรเหล่านั้น ได้อันตรายหายไป ดุจเปลวแห่งประทีปที่ดับไป ฉะนั้น เพราะความผิดในพระอริยสาวกผู้มีคุณมาก พวกโจรเหล่านั้น บ่นเพ้อกันอยู่ว่า แน่ะผู้เจริญ ตาของข้าพเจ้าหายไปไหนเสีย แน่ะผู้เจริญ ตาของข้าพเจ้าหายไปไหนเสีย

โจรบางพวก พวกญาติก็นำไปสู่เรือน บางพวกไร้ญาติ ก็หมดที่พึ่ง เพราะเหตุนั้น พวกโจรเหล่านั้น จึงอยู่ที่บรรณศาลาที่โคนไม้ ในดงนั่นเอง พวกมนุษย์ที่มามีถึงดง ย่อมให้ข้าวสารบ้าง ข้าวหอเสียบ้าง

พวกมนุษย์ที่ไปเพื่อประโยชน์แก่ไม้ และใบไม้ เป็นต้น มาแล้ว เมื่อคนทั้งหลายถามว่า พวกท่านไปไหนกัน ก็ตอบว่า พวกเรามาสู่ป่าอันธวัน ในกาลแห่งพระพุทธเจ้า แม้ทั้งสองพระองค์ ป่าแห่งนั้นก็ยังปรากฏชื่อว่า อันธวัน คือ ป่าเป็นที่อยู่ของคนตาบอดอยู่นั่นเอง ดังพรรณนามาฉะนี้

ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นการสะสมที่ต่างกัน พวกโจรให้ฆ่าอุบาสก แต่เวลาที่พวกโจรตาบอด พวกมนุษย์ที่ไม่ใช่โจร เวลาที่ไปถึงอันธวัน ก็ยอมให้ข้าวสารบ้าง ข้าวหอเสียบ้าง เป็นการอนุเคราะห์แก่พวกโจรที่ตาบอดเหล่านั้น นี่ก็เป็นการสะสมกรรมที่ต่างกัน

๓. ภูมิต่าง ๆ ที่ว่า สุกติภูมิ หรือทุกติภูมิที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ พระองค์เอาอะไรเป็นเครื่องวัด ที่อาจารย์เคยบรรยายไปแล้ว พระเจ้าภัลลติกราช พระองค์เสด็จไปล่าสัตว์ ไปถึงแม่น้ำแห่งหนึ่ง พบกนิริสองสามีภรรยา และได้สนทนากัน ข้อความ

บางตอนมีว่า พระเจ้าภัลลติกราชถามกินรีว่ามีอายุเท่าไร ภรรยาของกินรีตอบว่า เราทั้งสองมีอายุพันปี และระหว่างนั้น เราทั้งสองไม่มีความเจ็บไข้ใด ๆ เลย

กินรีนี้เป็นสัตว์ดิรัจฉาน อยู่ในทุคติภูมิ มนุษย์อยู่ในสุคติภูมิ แต่ก็เกิดโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนต่าง ๆ ทำให้มนุษย์จึงเป็นสุคติภูมิ แต่กินรีซึ่งไม่เคยมีโรคภัยไข้เจ็บเลย พระพุทธเจ้าตรัสว่า อยู่ในทุคติภูมิ สงสัยว่า เอาอะไรเป็นเครื่องวัด

สุ. ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรมทำให้ปฏิสนธิ ก็จะมีปฏิสนธิในอบายภูมิ ๔ คือ เป็นสัตว์นรก ๑ ภูมิ เป็นเปรต ๑ ภูมิ เป็นอสุรกาย ๑ ภูมิ เป็นดิรัจฉาน ๑ ภูมิ ซึ่งเป็นภูมิที่ไม่สามารถเจริญกุศลให้ถึงขั้นบรรลุลุทธิยสังขธรรมได้ จึงเป็น อะ-ปาย-ยะ-ภูมิ คือ ภูมิที่ไม่สามารถเจริญกุศลให้ถึงขั้นบรรลุลุทธิยสังขธรรมได้ ไม่ว่าจะเป็นภูมิที่ดูเหมือนว่า บางครั้ง บางคราว อาจจะสบาย อย่างพวกเวมานิกเปรต เป็นต้น

การปฏิสนธิในอบายภูมิด้วยอกุศลกรรมเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิแล้วก็จริง แต่กรรมอื่น ๆ ก็สามารถที่จะให้ผลหลังปฏิสนธิได้ และถึงแม้ว่าได้เกิดเป็นมนุษย์ในมนุษย์ภูมิแล้ว แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่เคยทำอกุศลกรรมในอดีตมาเลย เพราะฉะนั้น เมื่อมีโอกาสที่อกุศลกรรมนั้นจะให้ผล ถึงแม้ว่าจะเป็นมนุษย์ ก็มีโอกาสดำเนินของอกุศลกรรมทางตาทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ไม่ใช่ว่าเป็นมนุษย์แล้ว จะไม่มีอกุศลกรรมให้ผลได้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย

เพราะฉะนั้น ถ้าดูมนุษย์ จะเห็นได้ว่า ชีวิตของมนุษย์ย่อมแตกต่างกันไปแล้วแต่กรรมที่วิจิตรมาก แม้ว่าจะเกิดเป็นมนุษย์ด้วยกัน หรือว่าจะเกิดในวงศ์สกุลเดียวกัน เป็นญาติพี่น้องกันก็ตาม แต่กรรมที่จำแนกไปแต่ละขณะจิต ก็ยังวิจิตรต่างกันไป บางคนสมบูรณ์ด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข บางคนก็เสื่อมลาภ เสื่อมยศ และถูกนินทา ได้รับทุกข์ภัยต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ก็ย่อมแล้วแต่การสะสมของกรรมที่แต่ละคนได้กระทำแล้ว ทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรมว่า จะมีโอกาส หรือพร้อมที่จะให้ผลในขณะไหน ก็ให้ผลในขณะนั้น

สำหรับความหมายของอบายภูมิจึงหมายความว่า ภูมิที่ไม่สามารถเจริญกุศลจนกระทั่งสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ บางคนอาจจะเห็นว่า สัตว์บางชนิดสบายมาก ไม่ต้องทำงาน ไม่ต้องเดือดร้อน แต่ถ้าให้เลือก จะเป็นอย่างไร ซึ่งการเป็นมนุษย์ แม้ว่าจะประสบความทุกข์ยากต่าง ๆ สักเพียงไรก็ตาม แต่ยังมีทางได้ฟังธรรมได้เข้าใจ ได้พิจารณาเหตุผล ได้อบรมเจริญกุศล จนกระทั่งอาจรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เพราะฉะนั้น ผลของอกุศลกรรม เมื่อให้ผลปฏิสนธิแล้ว ทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิ ตัดโอกาสที่จะให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมในภพภูมินั้น

ถ. ผู้ที่ได้กระทำอกุศลกรรม จนกระทั่งปฏิสนธิเป็นสัตว์ดิรัจฉานนั้น เขาก็จะต้องทำกุศล อกุศล ด้วยเหมือนกัน ทำไมเขาจึงได้รับความสุข ความสบายทางกาย หลังจากปฏิสนธิแล้ว มากกว่ามนุษย์

ส. แล้วแต่ขณะ แล้วแต่โอกาส แล้วแต่กำลัง เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาเรื่องของกรรมโดยละเอียด เพราะว่าบางคนอาจจะสะสมกุศลไว้มาก แต่ตอนใกล้ที่จะจุติ อาจจะเป็นอกุศลกรรม เป็นอาสันนกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิ เพราะฉะนั้นผู้ที่พ้นจากอบายภูมิจริง ๆ โดยเด็ดขาด ก็ต้องเป็นพระอริยเจ้า ตั้งแต่พระโสดาบันบุคคลเท่านั้น

ผู้ฟัง. ที่สัตว์ดิรัจฉานไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ก็เป็นไปได้ เพราะเขาไม่ได้สร้างกรรมอย่างนั้นมา ก็ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มนุษย์เราอาจก็เป็นเช่นนั้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าตรัสว่า กิจฺฉิ มนุสฺสปฏิลาโภ การได้เกิดเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก บาลิว่าไว้อย่างนี้

ถ. สรุปว่า เอาการเจริญกุศลได้ หรือไม่ได้ เป็นเครื่องวัดว่าสุคติภูมิ หรือทุคติภูมิ ปัญหาอีกข้อหนึ่ง ผมสงสัยพระสูตรหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ พระองค์ทรงแสดงธรรม มีบริษัทหมู่ใหญ่ มีพระราชา เป็นต้น และท่านพระเทวทัตไปขอปกครองสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า อย่าเลยเทวทัต เธออย่ายินดีในการปกครองสงฆ์เลย

ท่านพระเทวทัตก็ทูลขอถึง ๓ ครั้ง ๓ หน พระพุทธเจ้าก็เลยตรัสว่า แม้แต่ท่าน พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เรายังไม่มอบภิกษุสงฆ์ให้เลย ไฉนจะมอบให้เธอ ดุจเช่นซากศพ ผู้บริโภคดุจเช่นก้อนเขฬะ

เมื่อพระเทวทัตได้ฟังดังนี้แล้ว ก็ได้อาฆาตพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก หลังจาก อาฆาตพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คิดปลงพระชนม์ด้วย ให้ราชบุรุษไปปลงพระชนม์ แต่ไม่ สำเร็จ เลยคิดลงมือเอง กำลังคิดลงมาจากภูเขาคิชฌกูฏ ทำให้พระโลหิตห้อ ยังไม่ สมใจ ปล่อยช้างนาฬาคีรี ซึ่งเรื่องต่าง ๆ นี้ ถ้าพระพุทธเจ้าไม่แสดงธรรมอย่างนี้ พระเทวทัตก็ไม่อาฆาตพระพุทธเจ้า และคงไม่คิดปลงพระชนม์

ในเมื่อพระพุทธเจ้าก่อนตรัสก็คงทงทราบแล้วว่า ถ้าตรัสไปอย่างนี้ พระเทวทัต ก็ต้องกระทำการอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ประโยชน์อยู่ที่ไหน

ส. ไม่มีใครรู้ดีเท่าพระสัพพัญญุตญาณ ที่ทรงกระทำ ไม่ว่าจะเป็น กายกรรม หรือวจีกรรมใด ๆ ก็เพื่อประโยชน์ทั้งสิ้น ไม่มีใครสามารถที่จะหยั่งรู้การ สะสมในจิตใจของท่านพระเทวทัตได้ นอกจากพระผู้มีพระภาค

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า บางครั้ง บางคำอาจจะเป็นคำที่ไม่เป็นที่รัก แต่ถ้า เป็นประโยชน์ พระผู้มีพระภาคก็ตรัส

บางคนอาจจะเป็นคนที่ไม่ดี และก็ไม่รู้สึกตัวเลยว่า ไม่ดีมาน้อยแค่ไหน หรือ ถ้าคนอื่นบอกว่า เขาไม่ดี เขาก็อาจจะไม่เชื่อ นอกจากว่า คนนั้นจะทำให้เขาคิด หรือ ใครควรปฏิบัติตามได้ว่า เขาควรจะรับฟังคำนั้นหรือไม่

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาค กับท่านพระเทวทัต ก็มีสิ่งที่ต่างกันในการสะสม ที่ท่านพระเทวทัตนั้น สะสมความริษยาพระพุทธเจ้าในอนันตชาติมาแล้ว และที่น่า แปลก คือ ความริษยานั้น เป็นความริษยาในคุณความดีของบุคคลอื่น

๓๙๐

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงสั่งสมบำเพ็ญพระบารมีมา
ควรที่คนอื่นจะอนุโมทนาชื่นชมสาธุการ แต่ก็มีบุคคล เช่นท่านพระเทวทัต ที่ยังริษยา
ในคุณความดีนั้นได้

เพราะฉะนั้น การที่พระผู้มีพระภาคจะตรัสอะไรกับท่านพระเทวทัต ย่อมเป็น
ประโยชน์กับท่านพระเทวทัตในภายหลัง แม้ว่าจะยังไม่เป็นประโยชน์ในขณะนั้นทันทีที่
ได้ฟัง เพราะว่าทันทีที่ได้ฟัง โกรธ อาฆาต พยาบาท แต่เมื่อประมวลเหตุการณ์
ทั้งหมด เมื่อท่านพระเทวทัตกำลังจะสิ้นชีวิต ก็เห็นคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธ-
เจ้าในขณะนั้น ซึ่งนั้นก็แล้วแต่เหตุการณ์จะเกิดขึ้นอย่างไร แต่ขอให้ทราบว่า ไม่มีผู้ใด
ที่จะรู้สิ่งที่ควร ที่เหมาะเท่าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ว่าคำพูดนั้นจะไม่ใช่ที่รัก
ในขณะที่ได้ฟัง แต่อาจจะเป็นในขณะอื่นก็ได้ เมื่อท่านพระเทวทัตใคร่ครวญคำนึงถึง
เหตุการณ์ต่าง ๆ แล้ว ก็จะเป็นประโยชน์แก่ท่านพระเทวทัตในภายหลัง แต่ถ้าไม่ใช่คำ
ที่ไม่เป็นที่รักถึงขั้นนั้น ท่านพระเทวทัตอาจจะไม่รู้สึกว่า ตัวท่านนั้นเป็นอย่างไร และมึ
ความคิดที่ไม่ถูกต้องในพระผู้มีพระภาคมากเพียงไร

ถ. คนเรานี้ ถ้ากระทำอะไรไปจนถึงขีดสุดแล้ว แต่ไม่ได้รับการโต้ตอบเลย
ก็ทำให้ความคิด ความเห็นเปลี่ยนไปได้เหมือนกัน คือ หลังจากที่พระผู้มีพระภาคตรัส
คำพูดนี้แล้ว พระเทวทัตก็กระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความอาฆาต และกระทำไป
จนกระทั่งถึงที่สุด พระผู้มีพระภาคก็ไม่มี การโต้ตอบอะไรเลย ทำให้ท่านพระเทวทัต
เห็นคุณของพระผู้มีพระภาค จนกระทั่งก่อนที่ท่านจะมรณะ ท่านก็คิดถึงความเป็น
พระพุทธเจ้าของพระพุทธรูป ทำให้ท่านเปลี่ยนใจได้ ประโยชน์ของพระสูตรนี้ คงจะ
อยู่ในตรงนี้

สุ. ก็เป็นเรื่องที่น่าคิด เพราะว่าพระผู้มีพระภาคเองก็ทรงแสดงให้พุทธ-
บริษัทมีวิจีสัจจัต แต่บางครั้ง ในพระสูตรบางตอน จะเห็นว่า พระผู้มีพระภาคเองตรัส

คำที่รุนแรง เช่นกับท่านพระเทวทัต เป็นต้น แต่ก็เป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่า คำพูดใดก็ตาม ถ้าเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ถึงแม้ว่าคำพูดนั้นไม่เป็นที่รัก แต่ผู้พูดคำนึงถึงประโยชน์ ก็ควรที่จะพูด เพื่อประโยชน์ของผู้ฟัง

ท่านผู้ฟังก็ได้ทราบประวัติของป่าอันธวัณแล้ว ซึ่งเป็นที่ที่ท่านพระกุมารกัสสปะพำนักอยู่ และเทวดาที่เป็นสหายของท่านในอดีตอนันตชาติได้มาอนุเคราะห์ท่าน โดยถามปัญหาในที่ที่ท่านพำนักอยู่ คือ ที่ป่าอันธวัณ

จากประวัติของป่าอันธวัณก็ดี จากประวัติของท่านพระกุมารกัสสปะก็ดี จะเห็นได้ว่า สังสารวัฏฏ์ยาวนานมากเพียงไรกว่าจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้า จะต้องมีการอบรมเจริญสะสมปัญญาที่จะละความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ที่เป็นสังสารวัฏฏ์ ถ้ายังคงเป็นความไม่รู้ในสังสารวัฏฏ์ คือ ในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จะดับความสงสัย ความไม่รู้ ความเห็นผิดที่ยึดถือนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดปรากฏอยู่ทุกขณะนี้ไม่ได้เลย

แต่เรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานของแต่ละบุคคลนั้น ก็ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของแต่ละท่าน เพราะว่าแม้การเกิดเป็นบุคคลใด ในภพไหน ในชาติไหน ก็เป็นสิ่งที่เลือกไม่ได้อยู่แล้ว เพราะฉะนั้น การเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน จะทำให้ท่านเห็นความวิจิตรของการสะสมที่ปรากฏในชาติปัจจุบันนี้ แสดงย้อนไปถึงเหตุในอดีตได้ว่า เหตุในอดีตที่ท่านสะสมมา แต่ละภพ แต่ละชาติที่เป็นการเจริญสติปัฏฐานนั้น ก็ต้องเป็นการอบรมเจริญสติปัฏฐานในแต่ละชาติ ที่วิจิตรไปตามกรรม และการสะสม

ขอเล่าถึงชีวิตของพระภิกษุรูปหนึ่ง ท่านเป็นภิกษุต่างประเทศ ท่านบวชในเวลาไม่นานนัก ท่านเป็นผู้ที่สนใจการเจริญวิปัสสนา และพยายามแสวงหาสถานที่ สำนักที่สงบเงียบ ซึ่งในที่สุดท่านก็ได้ไปสู่สำนักที่ท่านพอใจ เห็นว่าเป็นสถานที่สงบเงียบ ในเวลาไม่นานนัก ท่านก็กลับมา และได้เล่าให้ฟังอย่างจริงใจ ตรงตามความจริง ท่าน

เป็นผู้ที่เคารพในความจริง ท่านกล่าวว่า ที่โน่นเจ็บเกินไป เจ็บจนอยู่ไม่ได้ เวลา
กลับมาที่กรุงเทพ พอได้ยินเสียงรถก็ดีใจ

ถึงกับดีใจ นี่เป็นชีวิตจริง ๆ เป็นสภาพธรรมจริงที่เกิดขึ้น ในเมื่อบุคคลนั้นไม่
พร้อมที่จะยินดีในความสงบอย่างพระอรหันต์ เพราะว่าคุณธรรมยังไม่ถึง

การสะสมมาที่จะพอใจในเสียง ในรูป ในรส ในโณภัพพะใด ๆ เมื่อยังมีอยู่
ตามความเป็นจริงในเพศใด ในเพศนั้น ก็ต้องอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ความจริง ไม่
ว่าจะเป็นโลภะ หรือโทสะรุนแรงมากน้อยแค่ไหน จึงจะสามารถละเยื่อที่เคยยึดถือ
สภาพธรรมที่เป็นอกุศลอย่างแรงนั้นได้ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ว่าหลบหลีกไป และเวลาที่
โลภะ โทสะเกิด ก็ไม่รู้ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น เรื่องของการอบรมเจริญสติปัญญานี้ละเอียดมาก เป็นเรื่องจริง
เป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ที่จะต้องอบรม จนกระทั่งปัญญาสามารถที่จะรู้ชัด
แทงตลอดในความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังเกิดดับ ตามความเป็นจริง

ในขณะนี้ บุคคลสองคนกำลังระลึกถึงลักษณะของนามธรรม หรือรูปธรรมก็ได้
ทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจก็ได้ ถ้าเป็นทางกาย สภาพ
อ่อนหรือแข็งก็เป็นแต่เพียงรูปธรรม ที่กำลังรู้ในอ่อนหรือในแข็งก็เป็นนามธรรม แต่
ความต่างกันของบุคคลสองคนนั้น คือ คนหนึ่งยึดถือในสภาพของรูปที่ปรากฏ ใน
สภาพนามธรรมที่กำลังรู้ แต่อีกบุคคลหนึ่ง อารมณ์ คือ สภาพธรรมที่อ่อนที่แข็ง ที่ตั้ง
ที่ไหว ที่ร้อนที่เย็น ที่กำลังปรากฏเหมือนกัน แต่ว่าสามารถที่จะละคลาย ไม่ยึดถือ
บรรลुकุณธรรมได้ถึงขั้นความเป็นพระอรหันต์ เพราะว่าการสะสมอบรมต่างกัน แต่ไม่มี
ความต่างกันในเรื่องของสถานที่ ในเรื่องของเวลา ในการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

เพราะเหตุว่า แม้ในขณะนั้น บุคคลที่สะสมอบรมปัญญามา ย่อมสามารถที่จะ
บรรลुकุณธรรมถึงขั้นความเป็นพระอรหันต์ได้ แต่บุคคลที่ยังไม่ได้สะสมปัญญาถึงขั้นที่
จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็ยังคงสงสัย ยังคงไม่ประจักษ์ในลักษณะที่เป็นนามธรรมและ
รูปธรรม จนกว่าปัญญาจะสมบูรณ์

เพราะฉะนั้น เดียวนี้สภาพธรรมใดกำลังปรากฏ สติระลึก เพื่อความรู้ ชื่นชื่น
ชัดขึ้นในสภาพธรรมที่ปรากฏนั่นเอง

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟัง จากศูนย์ฝึกเครื่องมือกล แคมป์สน

๒๖ กันยายน ๒๕๖๖

กราบเรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์

ผมฟังวิทยุมาตลอด ผมเลื่อมใสในการบรรยายในเรื่องมหาสติปัฏฐาน ๔ แต่
ผมติดอานาปานสติ สมัยเดินธุดงค์ไปนมัสการพระธาตุดอยสุเทพที่เชียงใหม่ ไปกัน
สองรูป ตอนจะเข้าไปนมัสการพระธาตุ ข้าพเจ้าทำทักษิณา คือ การเวียนขวาแล้ว
ภาวนาพุทโธคุณจบพระไตรรัตน์ มีไภวพิเศษตัวหนึ่ง มาจิกเท้าพระธุดงค์อีกรูปหนึ่ง
ตอนทำประทักษิณ แต่ข้าพเจ้าไม่จิก เพราะข้าพเจ้าถอดรองเท้าถือไว้ พระธุดงค์รูป
นั้นท่านมิได้ถอด นี่เป็นประสบการณ์จากอานาปานสติ ผมจะทิ้งไปใช้มหาสติปัฏฐาน
ก็เสียดาย ขอท่านอาจารย์สุจินต์ช่วยบรรยายว่า อานิสงส์ของมหาสติปัฏฐาน กับ
อานาปานสติ ใครจะมากกว่ากัน ผมพอใจ และขอขอบพระคุณในการเสียเวลาตอบ
ปัญหานี้มาก ขาดการบรรยายธรรมไปเล็กน้อย สวัสดิ์

สุ. เรื่องผลของการเจริญสติปัฏฐาน เป็นเรื่องที่เราควรจะเข้าใจให้ชัดเจนว่า
การเจริญสติแต่ละขณะที่เราจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนั้น เพื่อผล
คืออะไร

ท่านผู้นี้ท่านกล่าวว่า ท่านติดอานาปานสติ และจะทิ้งอานาปานสติไปใช้มหา
สติปัฏฐานก็เสียดาย เพราะท่านเข้าใจว่า ผลของการเจริญอานาปานสติที่ท่านเขียน
มา คือ มีไภวพิเศษตัวหนึ่งมาจิกที่เท้าพระธุดงค์อีกรูปหนึ่งตอนทำประทักษิณ แต่
ข้าพเจ้าไม่จิก เพราะข้าพเจ้าถอดรองเท้าถือไว้ พระธุดงค์รูปนั้นท่านมิได้ถอด นี่เป็น
ประสบการณ์จากอานาปานสติ ผมจะทิ้งไปใช้มหาสติปัฏฐานก็เสียดาย

ถ้ายังคิดถึงเรื่องแปลกประหลาด อัจฉรย์ต่าง ๆ อย่างเช่น ไก่จะจิกเท้า
หรือไม่จิกเท้า เป็นความอัจฉรย์อย่างไร อัจฉรย์หรือไม่อัจฉรย์ ก็ไม่อัจฉรย์

บางท่าน เวลาที่ท่านใช้คำว่าเจริญวิปัสสนา มักจะมีความคิด หรือความไขว้เขวในเรื่องสิ่งแปลก ๆ ที่อัศจรรย์เสมอ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับตัวท่าน บางทีเห็นนกมาเกาะที่หัวเตียงก็คิดว่า วันนี้คงจะบรรลุมรรคผล หรืออะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ทราบว่าจะทำไมถึงอาศัยเหตุการณ์แวดล้อม ทำให้เกิดความอยาก หรือความปรารถนา หรือความคิดหวังในสิ่งซึ่งไม่ควรแก่เหตุ เพราะว่าการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้นั้น ต้องเป็นปัญญาที่รู้แล้วละ แต่ไม่ใช่ว่าหวังรอ หรือหวังคอย เห็นอะไรก็คอย คอยที่จะให้บรรลุคุณวิเศษเป็นพระอรหันต์ และถ้าอันสงส์ของการเจริญอานาปานสติ เพียงเพื่อไม่ให้ไถ่จิก ก็ไม่มีประโยชน์อะไร

เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้ทราบให้แน่นอนว่า การอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น เพื่อความรู้ในสภาพธรรมใด ๆ ที่เกิดและเคยยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ไม่ใช่เป็นการที่จะให้เกิดความแปลก ความอัศจรรย์อะไรขึ้น ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดการติดข้อง และเห็นว่าเป็นผลอันวิเศษของการปฏิบัติเช่นนั้น

จากจดหมายของท่านผู้นี้ ขอกล่าวถึงข้อความใน **ปปัญจสูทนี** ซึ่งเป็นอรรถกถา **มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั สามคามสูตร**

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในหมู่บ้านสามคาม ในสักกชนบท พระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระอานนท์ มีข้อความบางตอนว่า

ดูกร อานนท์ ความวิวาทที่เกิดเพราะเหตุอาชีวะอันยิ่ง หรือปาติโมกข์อันยิ่งนั้นเล็กน้อย ส่วนความวิวาทอันเกิดในสงฆ์ ที่เกิดเพราะเหตุมรรค หรือปฏิบัติความวิวาทนั้น มีแต่เพื่อไม่เกื้อกูลแก่ชนมาก ไม่ใช่สุขของชนมาก ไม่ใช่ประโยชน์ของชนมาก เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์

จากข้อความใน **สามคามสูตร** ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ความวิวาทมีแม้ในสงฆ์ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ที่ท่านผู้ใดที่ละเพศฆราวาสสู่เพศบรรพชิตแล้ว ก็มีความสงบจะไม่วิวาทในเรื่องของข้อปฏิบัติ เพราะว่าทราบใดที่ยังมีความเข้าใจผิด ไม่ได้ไตร่ตรองความละเอียดในข้อปฏิบัติให้ถูกต้องจริง ๆ แล้ว ท่านก็ย่อมจะปฏิบัติผิด

เพราะฉะนั้น เรื่องของการอบรมเจริญปัญญานี้ ต้องให้เหตุตรงกับผล และให้ผลตรงกับเหตุ ถ้าเหตุไม่ตรงกับผล ผลไม่ตรงกับเหตุ ไม่ใช่ผลที่แท้จริง ไม่ใช่เหตุที่แท้จริง จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่า ข้อปฏิบัติที่ผิดเป็นข้อปฏิบัติที่ถูก ซึ่งย่อมเป็นเหตุให้เกิดการมวิวาทได้

ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ด้วยข้อความข้างต้น

ข้อความใน **อรรถกา ปปัญจสูตร**นี้ อธิบายว่า

เวลาที่มีการทะเลาะ การวิวาทกันนั้น ย่อมแบ่งออกเป็นพวก ทั้งในสมณบริษัท และตลอดไปจนถึงฆราวาสซึ่งอุปัฏฐากพระภิกษุที่วิวาทกันเป็นสองพวกนั้น และตลอดไปตั้งแต่มนุษย์ จนกระทั่งถึงเทวดา จนกระทั่งถึงพรหม ตามความเห็นผิดที่ยังมีอยู่ เว้นพระอริยสาวกทั้งหลายเสียแล้ว ก็แบ่งเป็นสองฝ่ายตามลำดับ

ข้อความในอรรถกาต่อไปมีว่า

แต่ว่าพวกอธรรมวาทีก็น่ามากกว่าพวกธรรมวาทีก่อนนั้น พวกชนทั้งหลาย ย่อมยึดถือเอาคนจำนวนมากถือเอา พวกที่อธิบายอธรรมมีมากกว่า ย่อมยึดถือเอาอธรรม พวกชนเหล่านั้นบำเพ็ญอธรรมอยู่ ย่อมเกิดในอบายทั้งหลาย ความวิวาทที่เกิดขึ้นแล้วในท่ามกลางสงฆ์ ในวิหารอย่างหนึ่ง ย่อมมีเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์แก่ชนเป็นอันมาก ด้วยประการฉะนี้

ถ้าพระภิกษุทั้งหมดเข้าใจข้อปฏิบัติถูก ประพฤติปฏิบัติถูก ย่อมไม่มีการวิวาทในเรื่องข้อปฏิบัติ แต่เวลาที่มีการวิวาท มีความขัดแย้งเกิดขึ้น ย่อมแสดงว่า ไม่เข้าใจข้อปฏิบัติตรงตามความเป็นจริง

ข้อความต่อไปมีว่า

สองบทว่า ภควโต อจุเยน ความว่า ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ในกาลบัดนี้ ภิกษุทั้งหลายยังมีความเคารพยกย่องพระศาสดาว่าเป็นใหญ่อยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะเหตุที่พระองค์ยังมีเดชสูงสุดอยู่ เพราะเหตุที่พระองค์เป็นผู้มีผู้เสมอเหมือนมิได้ ชนทั้งหลายจึงไม่อาจก่อการวิวาทขึ้นได้ แต่เมื่อพระผู้มีพระภาคทรง

ล่วงลับไปแล้ว ชนทั้งหลายฟังก่อการวิวาทนั้นขึ้น แต่ชนทั้งหลายฟังก่อการวิวาทนั้นขึ้นในที่ใด ท่านพระอานนท์เถระ เมื่อแสดงการทะเลาะกันนั้น จึงกราบทูลว่า เพราะเหตุแห่งอาชีวะอันยิ่ง หรือเพราะปาติโมกข์อันยิ่ง

แต่ว่าไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุแห่งอาชีวะอันยิ่ง หรือเพราะปาติโมกข์อันยิ่ง พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า เป็นแต่เพียงเรื่องที่มีประมาทน้อย ไม่สำคัญเท่ากับการวิวาทในเรื่องของมรรค

ข้อความต่อไปมีว่า

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อชฺฌมาชีโว ความว่า เพราะเหตุแห่งอาชีวะ หรือเพราะอาชีวะเป็นเหตุ อธิบายว่า สิกขาบททั้ง ๖ ที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ในคัมภีร์ปริวาร โดยนัยเป็นต้นว่า ภิกษุอดุตตริมุสสธรรม ต้องอาบัติปาราชิก และสิกขาบททั้งหมดที่เหลือ เว้นสิกขาบท ๖ เหล่านั้น ชื่อว่าอธิปาติโมกข์ คือ ปาติโมกข์อันยิ่ง

หลายบทว่า อปฺปมตฺตโก โส อานนฺท ความว่า เพราะชื่อว่า ความวิวาทที่บังเกิดขึ้น ปราศจากอาชีวะอันยิ่ง และปาติโมกข์อันยิ่ง เป็นสภาพที่บุคคลกำหนดได้ด้วยถ้อยคำของคนอื่นก็ดี ตามธรรมดาของตนก็ดี ละเสียได้โดยง่าย ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า การวิวาทนั้นเป็นของมีประมาทน้อย

ซึ่งข้อความในอรรถกถาอธิบายว่า

ในข้อนั้น มีนัยดังต่อไปนี้

ภิกษุบางรูปในโลกนี้ คิดสิ่งทั้งหลายว่า เราเมื่อไม่อดุตตริมุสสธรรม ก็ไม่อาจเพื่อที่จะได้อะไร ๆ ดังนี้ เป็นต้น จึงได้อดุตตริ-มุสสธรรม เพราะเหตุแห่งอาชีวะ เพราะอาชีวะเป็นเหตุ หรือว่าย่อมเที่ยวชักส่อ หรือว่าภิกษุใดกระทำการพูดเลียบเคียง โดยนัยเป็นต้นว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเป็นพระอรหันต์ หรือว่าภิกษุไม่เป็นใช้ ใครขอโภชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน หรือภิกษุณีขอโภชนะอันประณีตนั้นมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ